

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી
વિશ્વ તરફની ઉડાન

પંખ

અંક ૨૩ | ડિસેમ્બર ૨૦૧૭

પાંદડું કેવી રીતે પીળું થયું કોને ખબર?
એટલે કે આડમાંથી શું ગયું કોને ખબર?
માછલીએ એકદા જળને પૂછ્યું : તું કોણ છે?
એનો ઉત્તર શોધવા જળ ક્યાં ગયું, કોને ખબર?
- રમેશ પારેખ

@HOZEFA_AGVAN

સંપાદકની કલમે

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

નए किरदार आते जा रहे है,
मगर नाटक पुराना चल रहा है!

- राहत इन्दोरी

ચૂંટણીનું પરિણામ આવી ગયું છે. આ વખતે ‘પ્રજા’ જ ખરેખરી વિજયી બની છે, એવું પરિણામ પરથી કહી શકાય. લોકશાહીની આ જ તો મજા છે. સરકાર કોઈની પણ હો, બસ ‘ગુજરાત’ સદા એના ગુણ પ્રમાણે ધબકતું રહે, વિકસતું રહે અને ઝગમગતું રહે, બીજું તો શું જોઈએ.

ગયા અંકના પ્રતિભાવો મળ્યા. અમારી ‘કોર ટીમ’નું વજન ‘અંક’માં વધી જતું અમને હંમેશા ફીલ થયું છે, એટલે જ અમે આ વખતથી નવી બે કોલમ્સ સ્ટાર્ટ કરીએ છીએ - ‘રાજુલ ભાનુશાલી’ની ‘તમને મળ્યાનું યાદ...’ અને ‘સ્પર્શ હાર્દિક’ની ‘ટેકવેરિયા’. આવતા મહીને નવી બીજી બે કોલમો પણ શરૂ કરવાનો પ્લાન છે.

‘પંખ’ને ભલે અમે એક મેગેઝીન તરીકે સ્ટાર્ટ અને પ્રમોટ કરેલું હોય, પણ હું એ વાત અત્યારે સ્પષ્ટ કરી દેવા માગું છું કે, ‘પંખ’ એટલે ખાલી દર મહીને આવતો મેગેઝીનનો ‘અંક’ નથી. ‘પંખ’ એક ‘ટીમ’ છે, જે હંમેશા ‘ગુજરાતીપણા’નો જલસો કરે છે અને કરાવે છે. ‘પંખ’ બેશક ગુજરાતીની નજીક લઈ જતી ઉડાન છે, પણ એનો મિનીંગ એવો સહેજ પણ નથી કે, અમે ‘ગુજરાતી સાહિત્ય’ની સેવા કરીએ છીએ કે એવો દાવો કરીએ છીએ. ‘દિવ્ય ભાસ્કર’ સાથેના ઈન્ટરવ્યુ વખતે એક મિસ-અન્ડરસ્ટેન્ડિંગને કારણે ભલે એમાં એવું છપાયું હોય, પણ અમે ક્યારેય એવું કીધું નથી કે, અમે સાહિત્યની સેવા કરીએ છીએ.

અમારા બધાનું સ્ટડી પણ ચાલુ હોવાથી, ક્યારેક બીઝી શીડ્યુલને લીધે કોઈકને મેઈલનો કે પછી મેસેજનો રીપ્લાય આપી ના શક્યા હોઈએ તો અમે માફી માંગીએ છીએ.

‘પંખ’ના ફેસબૂક પેજ પર ૧૦,૦૦૦ લાઈક્સ આપે મેળવી આપી છે. રોજબરોજ અમે મુકેલી પોસ્ટ્સને તમે દિલ ખોલીને વધાવો છો, એનો ખૂબ આનંદ. ‘પંખ’ જુના અને નવા બન્ને ગુજરાતી સાહિત્ય વચ્ચે આ રીતે જ ‘બેલેન્સ’ ટકાવી રાખીને ઉડાન ભરતું રહે, એ માટે તમારા સપોર્ટની ખૂબ જરૂર છે. આપશો ને?

ટપકું

પોતાનાઓને હંમેશા પોતાના હોવાનો અહેસાસ કરાવતા રહો.

નહીં તો સમય તમારા પોતાનાઓને તમારા વગર જીવવાનું શીખવી દેશે.

આ અંકથી 'પંખ' અમુક નવી કોલમો સ્ટાર્ટ કરી રહ્યું છે. 'પંખ' સાથે ઉડાન ભરવા માટે તૈયાર?! ચાલો આનંદીએ. મોજીએ...

ટેકવેરિયા

મેક્સિકન ગલીઓ અને બજારોમાં, ટેસ્ટમે બેસ્ટ એવી ખાણીપીણીનાં સ્ટોલ અને દુકાનોને ત્યાંની બોલીમાં 'ટેકવેરિયા' કહે છે. તેની વ્યુત્પત્તિ તપાસો તો ખ્યાલ આવે કે તે સ્પેનિશ શબ્દ 'કેરિયા' પરથી ઉતર્યો છે. જેનો અર્થ થાય, 'મારે જોઈતું હતું'. 'ઝાપ્ટેરિયા' એટલે જૂતાનો સ્ટોર, 'પેસ્કાડરિયા' એટલે માછલી વેંચાય તે સ્થળ.

ના દોસ્તાર-બંધુ-બિરાદરો, આપણે કોઈ દુકાન નથી નાખવાની! આ તો જસ્ટ વિચાર આવ્યો કે 'કેરિયા' પરથી જ આવા શબ્દો કેમ બન્યા હશે? સપોઝ કે વેપારી કોઈ વસ્તું દેખાડે અને તે જોઈને ગ્રાહક બોલી પડે, 'યસ્સ... મારે આ જ જોઈતું હતું!' કદાચ 'ટેકવેરિયા' પાછળ આવો ભાવ હશે, 'મારે આ જ સ્વાદ ચાખવો હતો!'

વેપારી માટે ગ્રાહક ભગવાન છે, એમ વાંચક પણ લખનાર માટે ઈશ્વર ખરો! એ લખનાર પાસે આવે ત્યારે એને વાંચીને થવું જોઈએ, 'મારે આ જ વાંચવું હતું!' વાંચકને ચટાકેદાર અને સાથે પૌષ્ટિક વાનગીઓ પીરસવાનો 'ટેકવેરિયા' એક સરળ પ્રયાસ છે. અહીં શક્ય એટલી આઇટમ્સ અને ફ્લેવર આપવાનો પ્રયાસ રહેશે.

ટેકવેરિયામાં સ્વાગત છે!

- સ્પર્શ હાર્દિક

તમને મળ્યાનું યાદ..

મિત્રો, આ સોશિયલ નેટવર્કિંગ સાઇટોએ વિશ્વને તદ્દન નજદીક લાવી દીધું છે. અલગ અલગ શહેર કે પછી અલગ અલગ

દેશમાં વસતા લોકો વચ્ચે કડી સ્થપવામાં નિમિત્ત બન્યું છે. અભિવ્યક્તિ માટે આ સશક્ત માધ્યમ સાબિત થઈ રહ્યું છે.

હવેથી દર મહિને હું આવીશ આ જ સોશિયલ મીડિયાના રસ્તે થઈને જે કવિતા મળી એની વાત લઈને. ધીમે ધીમે ચાલતાં ચાલતાં સોશિયલ મીડિયાને રસ્તે 'તમને મળ્યાનું યાદ..'

આ ઉપક્રમમાં આપણે મળીશું અલગ અલગ પ્રદેશમાંથી આવતા ગુજરાતી કવિઓ અને કવયિત્રીઓની કવિતાઓને..

- રાજુલ ભાનુશાલી

Catalyst

- અનંત ગોહિલ

I DON'T WANT TO BE LIKED. I WANT TO BE RESPECTED.

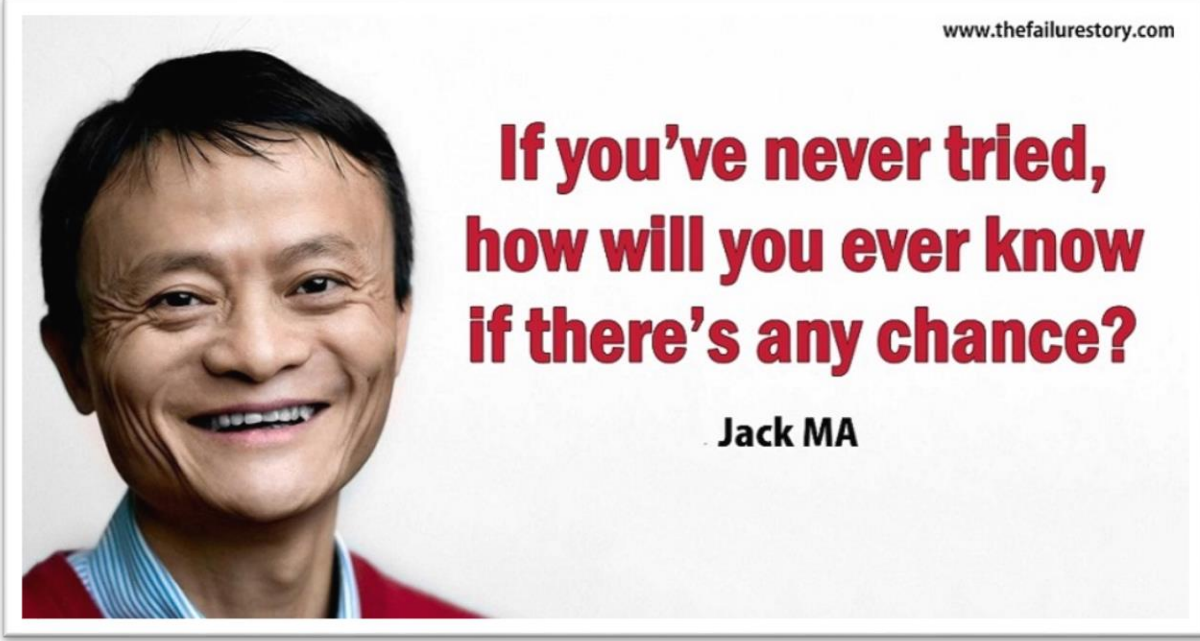
- JACK MA

“હું ૧૦૦ ટકા ‘મેડ ઇન ચાઈના’ પ્રોડક્ટ છું. હું જાતે અંગ્રેજી શીખ્યો છું અને સાચું કહું તો ટેકનોલોજીમાં મને કશી ગતાગમ પડતી નથી.” સેન ફ્રાન્સિસ્કોમાં વેબ કોન્ફરન્સનો હોલ શ્રોતાઓથી ખીચોખીચ ભરેલો હતો અને એ માહોલમાં આ શબ્દો જેના દ્વારા કહેવાઈ રહ્યા હતા એ માણસ કોઈ સામાન્ય વ્યક્તિ નહિ, પણ જેના વડે ચીનના સામ્યવાદી વાતાવરણમાં, કે જ્યાં હમણાં સુધી ઈન્ટરનેટ વડે કોઈ પણ વસ્તુના વેચાણ માટેનો કોઈ જ સ્કોપ નહોતો ત્યાં ઈ-કોમર્સ વેબસાઇટ લોન્ચ કરી અને માત્ર એટલું જ નહીં પણ એ ઈ-કોમર્સ કંપનીને ચીનની પ્રથમ નંબરની તથા વિશ્વની બીજા નંબરની સૌથી મોટી ઈ-કોમર્સ કંપની બનાવી હતી, એ હતો.

આગળ શ્રોતાઓને સંબોધતા એ પોતાની વાત કરે છે કે, “શું આપને ખબર છે કે – આ કંપની ટકી ગઈ તેનું મુખ્ય કારણ શું છે? કારણ કે હું કમ્પ્યુટર વિશે કશું જ જાણતો નથી. હકીકતમાં મેં અંધારામાં તીર માર્યું છે.” આ વાત સાંભળતા જ શ્રોતાઓમાં હાસ્યનું મોજું ફરી વળ્યું. આ વ્યક્તિ આવી જ રમુજભરી વાતો સાથે પોતાનું વક્તવ્ય આપતો હતો અને ઓડીટોરિયમની પાછળની બાજુ ઉભો એક શખ્સ એ બધું પોતાની ડાયરીમાં ટપકાવી રહ્યો હતો. આ શખ્સ એટલે બીજું કોઈ નહિ પરંતુ એમેઝોન કંપનીના સ્થાપક અને તેના સીઈઓ જેફ બેઝોસ, અને એ જે વ્યક્તિનું શબ્દો પોતાની ડાયરીમાં ટપકાવી રહ્યા હતા એ શખ્સ એટલે ચીનમાં ઈન્ટરનેટ દ્વારા વેચાણ કરતી-ઈ-કોમર્સ કંપની ‘અલીબાબા’ના પ્રણેતા અને સ્થાપક એવા ‘જેક મા’!

૧૯૯૯ માં જ્યારે અલીબાબાનું ઈ-કોમર્સ જગતમાં માત્ર આગમન જ થયું હતું ત્યારે જેફ બેઝોસને જગપ્રસિદ્ધ ‘ટાઇમ’ મેગેઝીને ‘પર્સન ઓફ ધ યર’ જાહેર કર્યા હતા. બેઝોસ એક પ્રખ્યાત તથા કુશળ બિઝનેસ લીડર હતા તથા નવા-સવા ENTREPRENEURSને એમના માટે ગુરુ જેટલું માન હતું, એ બધા એમના વિચારોમાંથી પ્રેરણા મેળવતા, એમનું અનુકરણ કરવાની કોશિશ કરતા ત્યારે આ જેફ બેઝોસ, જેક માના ભાષણને એકદમ શ્રદ્ધાથી સાંભળતા હતા અને એટલું જ નહિ પણ એના શબ્દો-શબ્દોને પોતાની ડાયરીમાં ટપકાવતા પણ હતા!

જેક માનો જન્મ થયો એ વખતે ચીનમાં સામ્યવાદી સાશક માઓ-ત્સે તુંગનો સાંસ્કૃતિક ક્રાંતિનો યુગ ચાલી રહ્યો હતો. આ દાયકો એ રાજકીય ઉથલપાથલનો હતો અને એમાં ઘણા બૌદ્ધિકો, મૂડીવાદીઓ તથા કલાકારોનું દમન કરવામાં આવ્યું હતું. જેક મા જમીનદારનો પૌત્ર હતો અને તેના

પિતા 'પિંગટેન'ના કલાકાર હતા. ('પિંગટેન' આપણે કઠપૂતળી છે એવી ચીનની લોકકલા છે, કે જેમાં સંગીતના સુરોની સાથે સાથે વાર્તા કહેવામાં આવે છે.) સામ્યવાદીઓ સામંતો અને જમીનદારોના વિરોધી હતા. આ કારણોસર જેક અને તેના પરિવારજનોને ઘણું સહન કરવું પડ્યું હતું, આ જ કારણોસર જેકને તેના સહાધ્યાયીઓ ઘણી વખત ધમકાવતા પણ હતા. આ જ કારણે જેક એ નવરાશનો સમય માર્શલ આર્ટસની નવલકથાઓ વાંચવામાં પસાર કર્યો હતો.

તે જ્યારે બાર વર્ષનો હતો ત્યારે તે વિદેશી પ્રવાસીઓના ગાઈડ તરીકે ફીમાં સેવા આપતો અને તે પ્રવાસીઓ સાથે વાતચીત કરીને અંગ્રેજીમાં વાતચીત કરવાની પ્રેક્ટીસ કરતો. આ કારણોથી હાન્ગઝોમાં તેના સાથેના વિદ્યાર્થીઓ કરતા તેનું અંગ્રેજી વધારે સારું ગણાતું અને એના કારણે તેને અંગ્રેજીના પ્રાધ્યાપક તરીકે નોકરી પણ મળી ગઈ હતી. એ વખતે મોટાભાગના શિક્ષકો જ્યારે ગોખણપટ્ટી કરાવતા ત્યારે જેક બાળકોને સમજ પડે એ રીતે ઉદાહરણ અને વાર્તારૂપે શિક્ષણ આપતો.

બરાબર પાંચ વર્ષ પછી એને લાગ્યું કે મારે પોતાનો વ્યવસાય કરવો જોઈએ કારણકે એ જે બાબતો વિદ્યાર્થીઓને પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી ભણાવતો હતો એ વસ્તુઓ તેના માટે વાસ્તવિક નહોતી. એ જીવનના વાસ્તવિક અનુભવો મેળવવા ઈચ્છતો હતો અને એટલે જ તેને સૌપ્રથમ હાન્ગઝો હોપ ટ્રાન્સલેશન એજન્સી શરૂ કરી. જેકના અંગ્રેજીની જાણ હોવાને લીધે સ્થાનિક સંસ્થાના અધિકારીઓએ અમેરિકાની પાર્ટનર કંપની સાથે થયેલા વિવાદ ઉકેલવા મધ્યસ્થી બનીને જવા માટે કહ્યું. ત્યાંજ એની સાથે એક ખરાબ બનાવ બન્યો. જેક જેની સાથે અમેરિકા ગયો હતો એ જ સાથી એટલે કે એ અમેરિકન પાર્ટનર ઠગ માણસ હતો અને એ ચાઇનીઝ કંપનીને મહત્વપૂર્ણ માહિતી આપવા માંગતો નહોતો એટલા માટે થઈને એણે જેકને બંદૂકથી ડરાવ્યો અને બે દિવસ બાનમાં રાખ્યો. અને એ જ બનાવ અલીબાબાના નિર્માણ માટે કારણભૂત બન્યો. જેક ને લાગ્યું કે જો આપણે ચીનમાં જ અમેરિકન કંપનીઓને લાવી શકીએ તો આ બધું સહન કરવાનો દિવસ જોવો ના પડે.

પછી તો જેકે પરત ફરીને 'ચાઈના પેજીસ' નામની ચીનની પ્રથમ ઈન્ટરનેટ કંપનીની સ્થાપના કરી. જેનું અસ્તિત્વ સરકારી ટેલીકોમ કંપનીને કારણે જોખમમાં મુકાય તેવું હતું આ માટે તેને 'હાન્ગઝો ટેલીકોમ' સાથે જોડાણ કરી લીધું પણ જેક અહીંના મેનેજમેન્ટના અભિગમથી કંટાળી ગયો હતો. એ પછી એણે બીજિંગમાં 'મિનિસ્ટ્રી ઓફ ફોરેન ટ્રેડ એન્ડ ઇકોનોમિક કો-ઓપરેશન' હેઠળ કામ કર્યું. પણ ત્યાં પણ તે સરકારી કામકાજ સાથે તાલમેલ મિલાવવામાં નિષ્ફળ નીવડ્યો.

એ પછી જેક પોતાની ટીમના મિત્રોને ભેગા કર્યા અને 'અલીબાબા' નામના એમના ક્રાંતિકારી અને સાહસિક વિચાર વિશે જણાવ્યું. અલીબાબા નામ રાખવા પાછળનું કારણ પણ એ જ કે અલીબાબા અને ચાલીસ ચોરની વાર્તા સમગ્ર દુનિયા જાણે છે. જેકને આ વેબસાઇટથી ઈન્ટરનેટ મારફતે ચાઈનીઝ લોકો માટે નવો ખજાનો અને અવનવી તકોને સરળતાથી ઉભી કરવી હતી.

બસ પછી તો જોતજોતામાં અલીબાબા ચીનમાં ઈ-કોમર્સ જાયન્ટ ગણાતા એવા એમેઝોન તથા ઇ-બેને પણ પછાડીને ચીનની પહેલા નંબરની ઈ-કોમર્સ કંપની બની ગઈ.

આ બધું થવા પાછળનું મુખ્ય કારણ એટલે જેક મા (મૂળ નામ: મા-યૂન) ની ધગશ અને લગન. એકવાર તેની પત્ની ઝાંગ યીંગએ તેને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, "કંપનીએ અત્યાર સુધી કેટલા પૈસા બનાવ્યા છે?" અને જવાબમાં જેક મા બસ એક આંગળી ઉંચી કરે છે. ઝાંગ પૂછે છે કે, "૧૦ મિલિયન યુઆન?" જવાબમાં જેક નકારમાં માથું ધુણાવે છે. ફરીથી ઝાંગ પૂછે છે કે, "તો ૧૦૦ મિલિયન યુઆન?" ફરીથી નકારમાં જવાબ મળે છે! પછી જેક મા કહે છે કે, "એક મિલિયન યુઆન!" ઝાંગને એના પર વિશ્વાસ નથી બેસતો કેમ કે એ તો બહુ નાની રકમ કહેવાય, પણ એના આશ્ચર્ય વચ્ચે જેક કહે છે કે, "એક મિલિયન યુઆન પ્રતિ દિવસ!"

કોઈ પણ કામ જો જેક મા જેટલી શક્તિથી કે સમર્પણભાવથી કરવામાં આવે તો એ કામને દુનિયામાં પહેલા નંબરનું થતા કોઈ પણ રોકી ના શકે!

આફ્ટર-શોક

NEVER GIVE UP. TODAY IS HARD, TOMORROW WILL BE WORSE, BUT THE DAY AFTER

TOMORROW WILL BE SUNSHINE.

- JACK MA

(સંદર્ભ પુસ્તક: પોર્ટર એરિસમેન દ્વારા લિખિત અલીબાબા'સ વર્લ્ડ)

Don't Complain, You can find opportunities

- Jack Ma

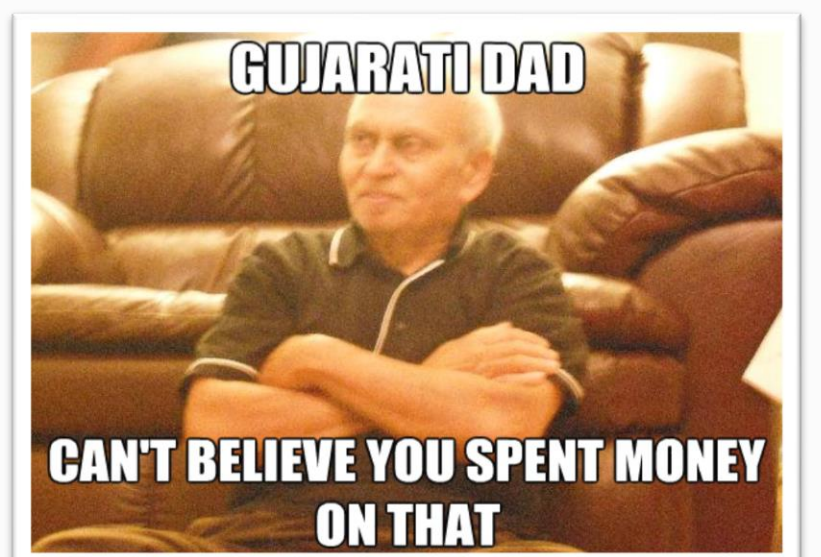
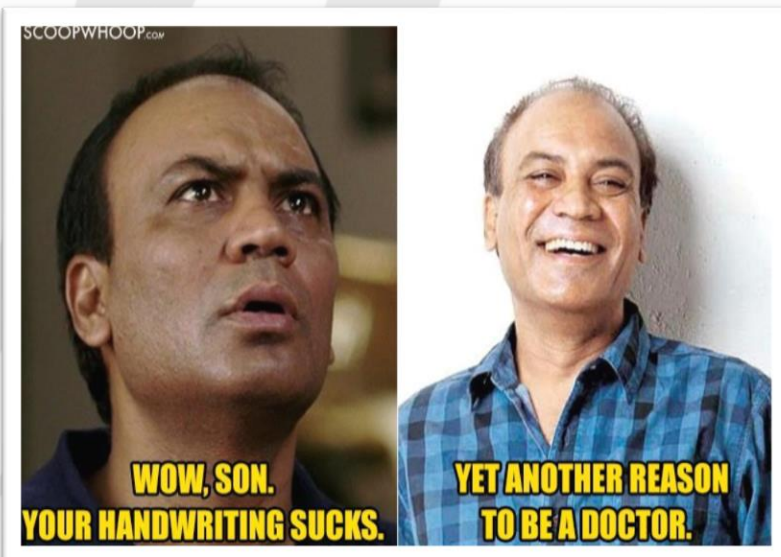
ટેકવેરિયા

- સ્પર્શ હાર્ટિક

ચે મેમે-મેમે ક્યાં હૈ / મીમની મીમોલોજી / ફિડમ ઓફ
ક્રિએશન & એક્સપ્રેશન

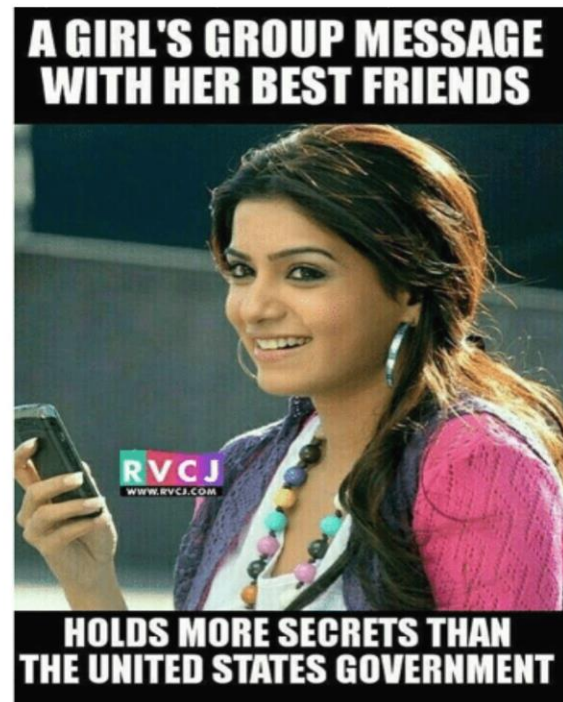
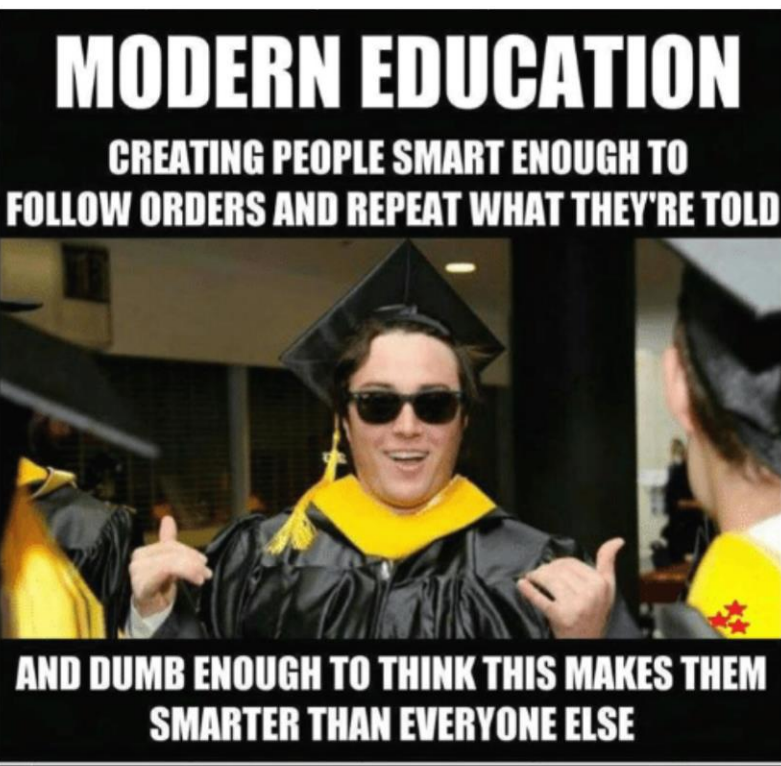
પેલી ઘિસી-પીટી લાઇન વાપરવી પડશે પણ એક વાર વાપરી લઈએ, 'ઇન્સાન ના, દો તરહ કે હોતે હૈ...' એક જેને 'મિમ' શું એ ખબર છે, અને બીજા જેને નથી ખબર! ઇન્ટરનેટ પર ધુમતા બહુજનો જેને 'મેમે' બોલે છે અને યુસ્ત રૂઢિવાદીઓ જેને 'મિમ' બોલે છે, તે 'MEME'નો સાચો ઉચ્ચાર શું, એ મુદ્દે ભવિષ્યમાં ભાષાશાસ્ત્રીઓ જંગે ચડે તો નવાઈ નહીં!

આ મિમની વ્યાખ્યા છે ઘણી સરળ. સાયબર-વર્લ્ડમાં મિમ એટલે કોઈ વિચાર, ઇમેજ, વિડિઓ જે ઝડપથી ઇન્ટરનેટ પર ફેલાય, વાઇરલ થાય. આ કંઈ નવું સ્વરૂપ નથી, પણ બદલાયેલી તકનીકોએ આ જૂનાં સ્વરૂપમાં નવો શ્વાસ ભર્યો છે. તમે આને કાર્ટૂનની કોઈ અતિદૂરની પ્રજાતિમાં ગણાવી શકો. એક સમય એવો હતો જ્યારે ફોટોશોપ રોકેટ સાયન્સ કરતા કમ કઠીન ન મનાતું. વિન્ડોઝની એ XP કે પ્રી-XP સિસ્ટમ પર, ડોઘલાં જેવા મોનિટર સામે બેસી ફોટોશોપ કરવાના દિવસો પલટાઈ ચૂક્યા છે. આજે દરેક સ્માર્ટફોન-ધારક જોઈએ તે પ્રકારનું પ્રાથમિક એડિટિંગ કરી આપતી એપ છૂટા હાથે વાપરે છે. અને ત્યારે આજનાં યુથને તેની કલાત્મકતા/અમુક કેસમાં વિકૃત કલાત્મકતા/રચનાત્મકતા/વિનાશાત્મકતા બધું જ રજૂ કરવાની તક મળે છે. મિમ ન હોત તો ખબર ના પડત કે ભારતનું યુવાધન નાની-નાની વાતે આ હદે પ્રોગ્રેસીવ, હ્યુમરસ અને જિંદાદિલ છે! માણસ અને યુવા તો ખાસ, સતત કંઈને કંઈ કહેવા, અભિવ્યક્ત થવા તરફ છે એવામાં આજનાં મિમ તેની સિસ્ટમની આઉટલેટને ખુલ્લી કરે છે.

વાંરવાર આપણા માથે પછડાતું વિધાન છે, 'લોકો વાંચતા નથી, લોકો પાસે સમય નથી.' ખરી વાત. આજે જેમ ગુજરાતી નવ-વાંચકોને માઇક્રોફિક્શનની તાન ચડી છે, એ જ રીતે સાહિત્યથી છેટા એવાં, ગુજરાત અને બહારનાં લાખોનાં લાખો નેટિઝનો/ફેસબૂક-ટ્વિટરવાસીઓને મિમનો ચસકો એ હદે ચડ્યો છે કે મિમનાં નામે આજે ઓનલાઇન સાયબર યુદ્ધ છેડાઈ જાય છે! હમણા જ 'સ્ક્રૂપહૂપ' નામની એક મીડિયા વેબસાઇટે કોઈ મિમગ્રૂપનાં મિમની ઉઠાંતરી કરીને પોતાનાં પ્લેટફોર્મ પર પોસ્ટ કરેલું. ચોરી સામે અવાજ ઉઠાવ્યો ત્યારે ઉલટા ચોર કોતવાલકો ડાટે એમ સ્ક્રૂપહૂપ પેલા મૂળ મિમરને (MEMER - મિમ બનાવનાર) દબાવવા લાગ્યું! ત્યારે અખિલ ભારતીય મિમ સમુદાયે એકતાનું દર્શન કરાવી, ફેસબૂક પર જેટલાં મિમ પેજ અને મિમ ગ્રૂપ હતા એમનાં સભ્યોની મદદ લઈ સ્ક્રૂપહૂપનું કન્ટેન્ટ રિપોર્ટ કરવાનું, પ્લે સ્ટોર પર રેટિંગ ડાઉન કરાવવાનું શરૂ કરી દીધેલું! સ્ક્રૂપહૂપની હાલત પતલી થઈ ગયેલી! બધા એક સૂરમાં ગાતા હતા, 'જો મિમર્સ સે ટકરાયેગા, ચૂર ચૂર હો જાયેગા!'

તમારા સ્માર્ટફોન સ્ક્રિન પર માંડ અડધી જગ્યા રોકે એટલી નાની આ મિમની ઇમેજ ઘણી સબળી ચીજ છે. મિમ બનાવવા અને એ પણ લોકો આવકારે, હસે અને ગોટો વળી જાય એવા મિમ બનાવવા આવડત માંગી લેતી કારીગરી છે. મિમર્સ ઘણી વાર 'TEMPLATE' કહેવાતી ઇમેજ ફાઇલ વાપરે છે જેનાં પર ફક્ત ચિત્ર જ હોય, કોઈ લખાણ નહીં. મિમર પોતની સ્માર્ટનેસ અને રમૂજકળા વાપરી ઇમેજ પર લખાણ જોડીને મિમ બનાવે. આ કંઈ સર્વમાન્ય ફોર્મ નથી, મિમની વિવિધતા અપરંપાર છે. ઘણી રેસિપિથી મિમ બનાવી શકાય. તમારા મિત્ર સાથે થયેલી કોઈ રમૂજ એટ કે કોઈની ફેસબૂક પોસ્ટ પર હસાવી દે એવી કમેન્ટનો સ્ક્રિનશોટ પણ એક પ્રકારનો મિમ છે. મિમનાં કન્ટેન્ટની ગુણવત્તાનો પ્રશ્ન

Hahahaha! rvcjinsta

થાય તો, સાવ બોગસથી લઈ હ્યુમરની ઉંચાઈ દેખાડી દે એવા મિમ તમને જોવા મળશે. મીમોલોજીનાં નિષ્ણાતોએ મિમનો એક ભદ્દો પ્રકાર અલગ પાડ્યો છે, 'DANK MEME' યાને અરુચિકર, સૂગ જન્માવે એવા વિષયો કે વાતો પર બનતા મિમ. તમે કોઈ વાર ગાંધીજીના ફોટો સાથે છપાયેલી ગાળોયુક્ત શાયરી વાંચશો તો સમજી જશો કે ડંક મેમે એટલે શું! દરેક ધર્મ, હિન્દુ-મુસ્લિમ-ખ્રિસ્ત પર મિમ બને છે અને મિમજનો વચ્ચે શેઅર પણ થાય છે.. અમુક તો એ હદે અરુચિકર હોય છે કે એમ.એફ. હુસૈન કે ફાન્સનાં ચાર્લ્સ હેબ્દોનાં કૃત્ય તો આ મિમની સામે દશ ટકામાં પણ ન આવે! અમુક ફેસબૂક ગ્રૂપ અને પેજ તેમનાં મિમજનો વચ્ચે સંઘર્ષ ટાળવા આવા ડંક મિમ પર પ્રતિબંધ ફરમાવે છે. તેઓ અમુક માત્રા કરતા એડલ્ટ કે લાગણી દુભાતા મિમને સપોર્ટ નથી કરતા પણ એક મોટો વર્ગ એવો છે જે ડંક મિમ ચાવથી માણે છે.

મિમ ખરેખર તો આજનાં એવા યુથનો અવાજ છે જે લખી કે બોલીને જાતને અભિવ્યક્ત નથી કરી શકતા. મિમ પાછળની વાતમાં ઉંડા ઉતરો તો ઘણી વાર એવા અણસ્પર્શ્યા વિષયો દેખાઈ જાય જે આજ સુધી સર્જકો નોંધવાનું ચૂકી ગયા હોય. ખાસ તો મોડર્ન રિલેશનશીપ પરના મિમ. તમે આને ચાલુ ટ્રયકાઓ કહીને, ટાઇમપાસ કહીને કે ગમે એ નામ આપી નકારી દો, દૂર ચાલ્યા જાઓ તો પણ આ રમૂજી મિમ ફોરવર્ડ થઈને તમારા ફેસબૂક અને વોટ્સેપ સુધી પહોંચી જવાના. આજકાલના ઉગ્ર રાજકીય માહોલમાં ભડાસ કાઢવાં પણ મિમ હાથવગું સાધન છે. એવાં પણ ઘણાં પોલિટિકલ મિમ છે જેનું સટાયર તમને વિતેલા સમયનાં સફાકેદાર કાર્ટૂનની જરા-તરા યાદ કરાવી દે. આજે કદાચ આર.કે. લક્ષ્મણ જીવતા હોત તો ઓનલાઇન આવાં મિમ જોઈ પેટ પકડી હસતા હોત! કલાનિષ્ણાતો ભવિષ્યમાં કલ્ચરલ અને સોશ્યલ સ્ટડીનાં ભાગે મિમનાં પ્રકાર પર સંશોધન કરશે જ, આ વાત ગંભીરતાથી કહું છું. એ સમયે તેઓ કદાચ મિમને 'મોડર્ન સાયબર કાર્ટૂન' જેવી કોઈ કેટેગરીમાં મૂકશે અને આપણે ઘરડી ઉંમરે ઇન્ટરનેટ પર વાઈરલ થયેલા મિમનાં સંસ્મરણો વાગોળી કહેતા હશું, આમારા વખતમાં કંઈ મિમ બનતા!

કોફિ-સ્કિપ્ટ

પાર્લમન્ટમાં ઓવૈસી ઝાલ્યો નથી રહેતો. સુમિત્રા મહાજન, “ઓવૈસીજી... બેસી જાઓ તમે..” ઓવૈસી, “જ્યાં સુધી મારી વાત નહીં સાંભળવામાં આવે ત્યાં સુધી દુનિયાની કોઈ તાકત મને બેસાડી નહીં શકે.” સુમિત્રા, “જેવી તમારી મરજી... અલ્યા ઓયે... જણ ગન મન વગાડ તો...” ઓવૈસી તરત બેસી ગયો, “સુમિત્રાજી આ નહીં બકતા હો!” (એક મિમમાંથી)

વેંત-વાર્તા

- યાજ્ઞિક વઘાસિયા

ચૂંટણી-પ્રચાર

“અમે અમારા વાચદાઓ પાળીને જ બતાવીશું. ખાલી વાતો કરે, એવી અમારી પાર્ટી નથી. અમારી પરંપરા હંમેશાથી એ જ રહી છે કે, અમે તમને છે એનાથી કંઈક સારું આપી શકીએ. અમે આ વિસ્તારમાં સતત રહેલી ટ્રાફિકની સમસ્યા હટાવી દઈશું. અમારી પાર્ટી જીતશે તો અમે પ્રદુષણની સમસ્યા અહીંથી નાબુદ કરી દેશું. આપણા લોકલાડીલા નેતા વશરામભાઈને મત આપી વિજયી બનાવો. અમારું નિશાન છે....”

ચૂંટણી-પ્રચાર માટે સાથે મસમોટા લાઉડસ્પીકર્સ લઈને નીકળેલા નેતા અને એમના સમર્થકોને લીધે રોડ પર થઈ ગયેલી ટ્રાફિક દૂર કરવામાં પોલીસોને ઘણી મહેનત કરવી પડી.

લ્યો... લખાઈ ગઈ કવિતા.

- તેજસ દવે

દરિયો નહીં તો મોજું દેજે
થોડામાંથી થોડું દેજે

ખાલી ચહેરો ના ચાલે ભૈ
અમને પણ એક મ્હોરું દેજે

ભીંતે ચઢતા કણ છટકે ને
કીડીને મ્હોં મોટું દેજે

રણના મ્યુઝિયમમાં મૂકવું છે
જળનું ટીપું કોરું દેજે

ખાલી ફૂલે તરસ ફૂદી છે
ફૂવાનું તળ પોચું દેજે

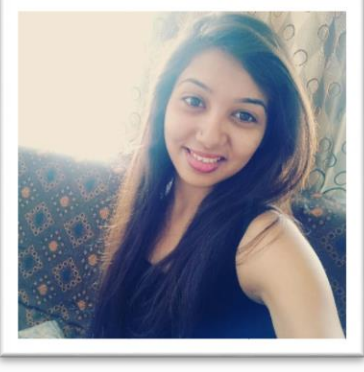
અમે ભાર એનો ઉઠાવી શક્યા ને
અમે ખીણમાં ટોચ લાવી શક્યા ને

બધાં વૃક્ષ કાપ્યા એ રસ્તાની વચ્ચે
ઉભું એક મંદિર હટાવી શક્યા ને

ન'તી જાણ બાળક હતું ખૂબ ભૂખ્યું
અમે કોઈ રીતે હસાવી શક્યા ને

હતી સાવ લોઢા સમી જિંદગી ને
અમે ધાર એની કઢાવી શક્યા ને

મરણ લટક્યું પંખે અને ત્યાં એ આવ્યાં
ઘડીભર પ્રતીક્ષા ટકાવી શક્યા ને

અસ્પર્શ

- મીરા જોશી

ચારે તરફ ઝાકમઝોળ છે. પાર્ટીની મહેફિલમાં જેવી અઢળક રોશની હોય છે, એવી જ.. ચમકતી સાડીઓ, લીપસ્ટિકથી રંગેલા હોઠ, પરફ્યુમની સુગંધ, શરણાઈના અવાજો, દોડધામ અને ફૂલોથી મઢેલો એક મંડપ.. એક લગ્ન, એક બંધન, એક સંબંધ, એક સ્ત્રી, એક પુરુષ. એક વિધિ.. પણ ક્યાં છે એ વિધિનું સહુથી મહત્વનું પાત્ર? પ્રેમ..! આંખો શોધે છે, રૂપ, શણગાર ને સુખ..

અચાનક આંખ ખૂલી જાય છે. વહેલી સવારનું એક સ્વપ્ન- માત્ર સ્વપ્ન હતું પણ ઘણી જિંદગીઓમાં આ સ્વપ્ન હકીકત બને છે. તારી જિંદગી પણ પ્રેમ વિનાના આ લગ્નનો જ ભાગ હતીને..?

આંખો ખોલીએ અને એક આખો દિવસ ખોળામાં આવી પડે છે, ને આગલી રાત્રે સુવડાવેલી બધી જ આશાઓ, ઈચ્છાઓ, ઝંખનાઓ પૂરી કરવાની વ્યસ્તતા પણ અંગોની સાથે આળસ મરડે. બધું જ ટેવાયેલું. કોઈક અધૂરા પ્રેમમાં ઘાયલ વ્યક્તિના લગ્નની વિધિ જેવું જ! કેટલી ઝડપથી જિંદગી આગળ ધપે છે. તમારે આગલી ક્ષણમાં ના જવું હોય તેમ છતાં જવું જ પડે, કોઈ વિધિનો ભાગ ના બનવું હોય અને છતાં ભવિષ્યની ક્ષણ તમને એમાં બાંધી જ દે.. આ જીવનનો નિયમ છે, પણ પ્રેમને કોઈ નિયમ નથી કોઈ સમયનો બાધ નથી.

તારા વિષે, 'મારા પોતાના માટે' લખવું પણ જાણે સાંજને કલમથી પોંખતી એક વિધિ સમાન છે. આ શબ્દો તારી યાદથી પાંગરે છે, ઉગે છે અને આથમે છે.

એક અસ્પર્શ મન એવું લખવા માંગે છે જે મગજમાંથી ચળાઈને નથી આવતું, જે પ્રયત્નપૂર્વક નથી આવતું પણ સંવેદન દિલમાંથી કાગળ પર ઉતરે.. ને કાગળને શબ્દ એ રીતે મળે જાણે મને તું મળ્યો હોય.. લખું છું ત્યારે હું જાણે એક સમયખંડમાંથી બીજા સમયખંડમાં ડૂબકી મારું છું, કેટલી સહજતાથી નહિ?!

ત્યારે જ આટલી સહજતાથી કોઈ બીજા સમયખંડમાં પહોંચી શકાય જ્યારે બધું જ ત્યાંનું ત્યાં હોય, સંવેદના, લાગણીઓ, હૃદય અને હૃદયમાં સ્થિત ચહેરો! નહિતર એક જ ઘરમાં પણ ક્યાં કોઈના અંતરમન સુધીયે પહોંચી શકાય છે! જ્યાં બધું જ અકબંધ હોય છે- વ્યક્તિ, પ્રેમ, લાગણીઓ, સાધનો ને છતાં કોઈ જ પ્રેમઅંશ અનુભવી શકાતો નથી. મહાનગરોની આ તે કેવી લાચારી?

દિવસ મટીને રાત થાય છે. અંધકાર ઘરમાં પ્રવેશે છે. ચમકતું અંધારું ડાયરી પર પડે છે, શબ્દો પ્રકાશિત થાય છે, અંધારાને પણ મહાત આપતો એક પ્રેમનો પ્રકાશપૂંજ થાય છે. કશુંય ક્યાંય પણ અટકતું નથી, બસ એક સમયમાં સચવાઈ જાય છે અને વહ્યા કરે છે.

પેરિસ્કોપ

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

ઓ ભૈયા... પાગલો કી હોસ્પિટલ કિધર હૈ?

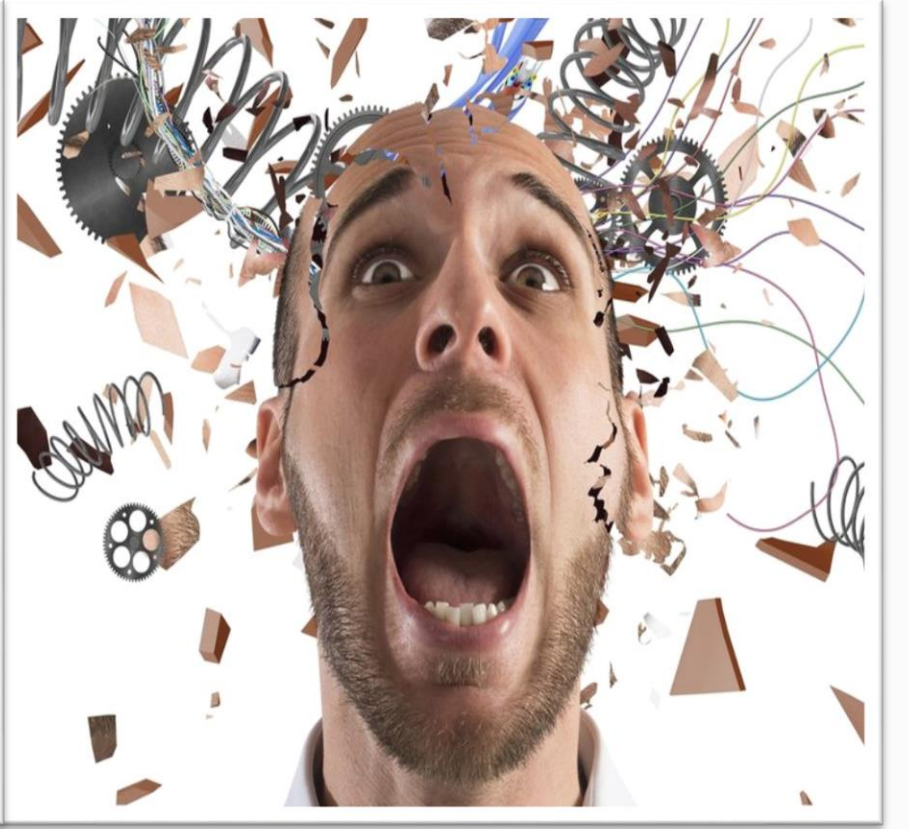
‘WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO)’ એ ‘હેલ્થ’ની વ્યાખ્યા કંઈક આ પ્રમાણે કરી છે. ગુજરાતીમાં કહું તો, “એટલે એવું નહીં કે, કોઈ રોગ કે અશક્તિનો અભાવ, પણ એક એવી અવસ્થા કે, જેમાં માણસની શારીરિક, માનસિક અને સામાજિક રીતે સંપૂર્ણ કુશળતા (WELL-BEING) હોય.” સમજ પડી?

હા તો હવે આ વ્યાખ્યા પ્રમાણે તમે તમારી જાતને ‘હેલ્થી’ ગણો છો હજી? જો હા, તો તમે ખરેખર બહુ પોઝીટીવ થીંકીંગ કરનારા માણસ છો. કેમ કે, “આ દુનિયામાં સંપૂર્ણ સુખી તો કોઈ નથી, એવી આંખ બતાવો જે કદી રોઈ નથી.”

માણસ ક્યાંકને ક્યાંક બહારથી, અને બહારથી નહીં તો અંદરથી ‘બીમાર’ જ હોય છે. સવાલ એ છે કે, એ ‘કેટલો’ બીમાર છે. આપણે ‘હેલ્થ’ને ખાલી એક સાપેક્ષ ખયાલ તરીકે જ લઈ શકીએ. કેમ કે, એવું કોઈ ‘IDEAL’ પ્રમાણ કે બોર્ડરલાઈન નથી કે, એના પરથી તમે નક્કી કરી શકો, કે તમે બસ હવે બીમાર થવાની શરૂઆતમાં છો.

‘ફીઝીકલ’ હેલ્થ પર લોકોએ ખૂબ ચર્ચાઓ કરી. પણ હંમેશા આપણે જે વાતને નજરઅંદાજ કરી છીએ, એ ‘મેન્ટલ’ હેલ્થ છે. ભલે તમે બહારથી પૂરી રીતે ‘હેલ્થી’ હોઉં, કોઈ રોગ ના હોય, બધા અંગો તમારા બિલકુલ નોર્મલ છે, એવું બધા રીપોર્ટસ પરથી ડોક્ટર છાતી ઠોકીને કહી શકતા હોય, પણ તમારું ‘મન’ કેવું રહે છે, એ સવાલ બધી માનસિક સમસ્યાઓમાં કેન્દ્રસ્થાને છે. ઇન્ટરેસ્ટીંગ વાત એ છે કે, ફીઝીકલ અને મેન્ટલ હેલ્થ વાઈસે-વર્સા છે, એટલે કે એકબીજા સાથે સંકળાયેલી છે. ગુસ્સાવાળો સ્વભાવ એ હૃદય માટે સારો નથી. એ રીતે કોઈ ફીઝીકલ તકલીફને લીધે ગુસ્સો પણ જલ્દી આવે, એવું બની શકે.

પેટ છૂટી વાત કરું તો માનસિક સમસ્યાઓ બધાને છે, તમને, મને, બધાને. પ્રશ્ન એ જગ્યાએ અટકે છે કે, પોતાને ‘માનસિક સમસ્યા’ છે, એ વાત કેટલા લોકો સ્વીકારી શકે છે?

અહીંયા મારે કોઈ સ્પેસિફિક સાઈકિયાટ્રિક કંડીશન વિષે વાત નથી કરવી. એ પછી ક્યારેક અત્યારે મારે વાત કરવી છે, ડિપ્રેશનની. દરેક માણસને ઝિંદગીમાં કંઈકને કંઈક ટેન્શન હોય છે. બહારથી ગમે એટલો સ્વસ્થ દેખાતો માણસ અંદરથી ખવાઈ ગયેલો, હણાઈ ગયેલો, ધરબાઈ ગયેલો કે બરબાદ થયેલો હોય, એવું પણ બને. આ ટેન્શન જ્યારે માણસની પોતાની જ સિસ્ટમમાં દાખલ થઈ જાય છે, ત્યારે એ ડિપ્રેશનમાં આવી ગયો, એવું કહેવાય છે. બધા એટલા નસીબદાર નથી હોતા કે, તેઓ પોતે ખુલીને કોઈ સાથે પોતાના ‘મન’ બાબત ખુલ્લી ચર્ચાઓ કરી શકે, ને બધા એટલા લાયક પણ નથી હોતા, એ આપણી વાત એ શાંતિથી સાંભળી શકે અને એનું સોલ્યુશન આપી શકે.

‘ખરાબ સમય’ મૂળ તો એક સમય જ છે. ને સમય તો દોસ્ત વહી જ જાય છે. (આવી મોટીમોટી વાતો ઠોકતી વખતે હું પણ ડિપ્રેશનમાં હોઉં!) એટલે લાઈફને થોડો સમય આપવો જ પડે, કે એ જાતે સેટલ થઈ શકે. પણ આ ‘સેટલમેન્ટ’ માટે લીધેલો ક્યારેક કાયમી ધોરણે નડી જાય છે. બધા મનથી એટલા મજબુત નથી હોતા કે, તેઓ આ ખરાબ સમય જીરવી જઈ શકે. ને અંતે આત્મહત્યા કરી લે છે. આત્મહત્યા એક ઘટના નથી, એક ‘PHASE’ છે, જો તમે એ ‘PHASE’ ને હેન્ડલ કરી શકો, તો એનાથી બચી જ શકો. આ ‘PHASE’ ચંદ મીનીટોથી શરૂ કરીને અમુક દિવસો, મહિનાઓ સુધીનો પણ હોઈ શકે છે. ને આવા સમયે આપણે ‘સાઈકિયાટ્રિક’ ટ્રીટમેન્ટની જરૂર પડે છે.

વાત કરું આપણા દેશની. આપણે ‘સાઈકિયાટ્રિક ડોક્ટર’ કરતા ‘મોટીવેશનલ સ્પીકર’ને વધારે પડતા સીરીયસલી લીધા છે. ઇન જનરલ, મોટીવેશનલ લેક્ચર્સ એટલા જ પાવરવાળા હોય છે, કે એમને અટેન્ડ કરતી વખતે અથવા ઓનલાઈન વિડીયો જોતી વખતે આપણે થોડીવાર માટે ‘મોટીવેટ’ થઈ જઈએ છીએ, પછી ઠેરના ઠેર.

અત્યારે બધાને ખબર છે કે, માથું દુઃખતું હોય કે તાવ આવતો હોય, તો એસ્પીરીન કે પેરાસીટામોલ લેવાય, એનાથી સારું થઈ જાય. પણ જ્યારે એ જ દવા ડોક્ટર લખીને આપે, ત્યારે જલ્દી સારું થાય છે અથવા તો સારું ફિલ થાય છે. કેમ ખબર છે? શરીરની દરેક તકલીફને એક ‘સાયકોલોજીકલ બેઝ’ હોય છે. ને એટલે જ ઘણીવાર ગોલ્ડ મેડાલીસ્ટ ડોક્ટરો કરતા માંડમાંડ પાસ થયા હોય, એવા ડોક્ટરોના ક્લીનિક જોરદાર ચાલે છે અથવા એમની જોડે ખાલી વાત કરીને જ પેશન્ટ્સની અડધી બીમારી ગાયબ થઈ જાય છે. પણ અત્યારેના સ્માર્ટ ફોનના સ્માર્ટ યુગમાં લોકો વધુ પડતા એડવાન્સ થવા જાય છે, એમાં તેઓ ડોક્ટર અને પેશન્ટ વચ્ચેની ‘હેલ્ધી’ રીલેશનશીપને મહત્વ આપતા નથી, એ આખો અલગ વિષય છે. એ પછી ક્યારેક.

વિદેશોમાં તો સાઈકિયાટ્રિક ફિલ્ડ માટેનો લોકોનો અપ્રોચ અલગ છે. ‘FIFA’ ની બધી ટીમ પાસે પોતાનો પર્સનલ ‘સાઈકિયાટ્રિસ્ટ’ હોય છે. કેમ કે એમાં પણ ખેલાડીઓ મેન્ટલ સ્ટ્રેસને કારણે ‘ફોર્મ’ ગુમાવી બેસે છે. કદાચ ઇન્ડિયન ક્રિકેટ ટીમમાં પણ અંદરખાને એક ‘સાઈકિયાટ્રિસ્ટ’ હશે જ, પણ આ લોકો જાહેરમાં સ્વીકારી નહીં શકતા હોય. પ્રોબ્લેમ એ લોકોનો નથી. આપણી ‘મેન્ટાલીટી’નો છે. કેમ કે, આપણે પહેલથી જ ‘સાઈકિયાટ્રિક ડોક્ટર’ને ‘ગાંડાના ડોક્ટર’ તરીકે ગણી લીધેલા છે.

‘સાઈકિયાટ્રિક ટ્રીટમેન્ટ’ વિશેનો અપ્રોચ બદલવાની આપણે ત્યાં ખાસ જરૂર છે. દીપિકા પદુકોણે, એ જ્યારે બે-ત્રણ વર્ષ પહેલા ડીપ્રેશનનો શિકાર બનેલી, ત્યારે એણે થોડા મહિનાઓ સુધી સાઈકિયાટ્રિક ટ્રીટમેન્ટ લીધેલી, એવું જાહેર કરતા એને શરમ ના આવી. ને આમેય એમાં શરમાવા જેવું છે પણ શું? “મને કંઈ તકલીફ નથી”- એમ રાગડા તાણીને બોલવા કરતા, “યસ. મને તકલીફ છે, ને હું એની ટ્રીટમેન્ટ લઉં છું.”- એવું કહેવામાં ઓછી એનર્જી વપરાય છે. દીપિકાની આવી પહેલ સાથે કદાચ થોડા વર્ષોમાં ‘સાઈકિયાટ્રિ’ ઈમર્જીંગ બ્રાંચ બને તો નવી નહીં. બનવી જ જોઈએ. કેમ કે, યહાં તો સબ દિલજલે હૈ.. આઈ મીન ‘મનજલે’ હૈ.

PACK UP

સીધી લીટીમાં જ્યારે ECG પણ આવી જાય, ત્યારે માણસને મૃત જાહેર કરી દેવામાં આવે છે, એનો સીધો મતલબ એમ કરી શકાય કે, આપણી લાઈફમાં આવતા ઉતાર-ચઢાવ જ ‘લાઈફ’ છે. જ્યારે લાઈફ સીધી લીટીમાં ચાલવા લાગે, ત્યારે એકવાર અચૂક વિચારવું દોસ્ત, “કંઈક ખોટું તો નથી રહ્યું ને?”

તમને મળ્યાનું યાદ

- રાજુલ ભાનુશાલી

આ ઉપક્રમમાં આજે આપણે મળીશું મુંબઈના કવયિત્રી શ્રી આશા પુરોહિતને.

માણીશું એમનું અછાંદસ.

એમના અછાંદસનો વિષય પણ મજેદાર છે. સ્માર્ટફોનની સૌથી સુંદર ભેટ એટલે 'સેલ્ફી'. આશાબેન આ 'સેલ્ફી'ની જ વાત લઈને આવ્યાં છે.

~~ સેલ્ફી ~~

લાવ,

કેદ કરી લઉં આ યાદગાર ક્ષણોને,
ઝડપી લઉં આ ખુશીના અવસરને,
મારા હોહો પર વ્યાપેલા સ્મિતને,
ફરી પાછું જોવા માટે.

લાવ સમાવી દઉ, મારા દિલના કેમેરામાં
શું ખબર ફરી જ્યારે સ્મિત સાથે ભેટો થાય.
આ ક્ષણ મારી ને માત્ર મારી જ છે,

લાવ,

એને અંકિત કરી દઉં આજે
મારા સ્મૃતિપટ પર
મારો જ સેલ્ફી પાડીને..!

--- આશા પુરોહિત

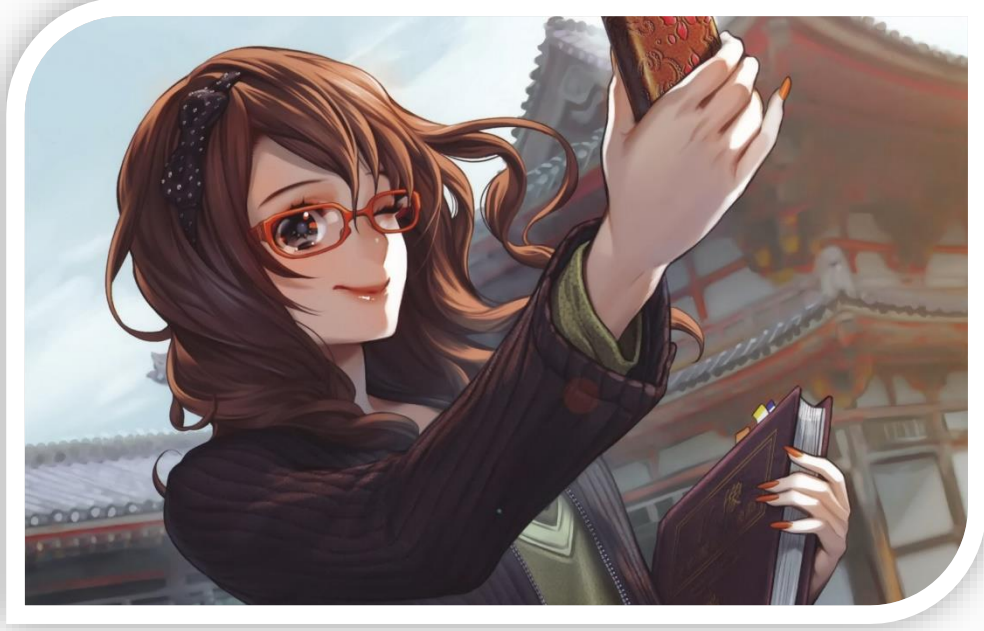
એક નાનકડી કવિતા.. અને એમાંથી છલકતી મસ્સમોટી કથા..

કવિયત્રી આશા પુરોહિત પોતાની કવિતામાં વાત લઈને આવ્યાં છે ખુશીના અવસરની, સ્મિતની. પણ એ સ્મિતના ઓઠા તળે ધરબાયેલી વેદના જ્યારે એકાદ પંક્તિમાંથી ડોકિયા કરી લે છે ત્યારે વાચક એ વ્યથાથી અછૂતો રહી શકતો નથી!

સરસ મજાની હળવી વાતોથી કાવ્યની શરુઆત થાય છે.

લાવ,

કેદ કરી લઉં આ યાદગાર ક્ષણોને,
ઝડપી લઉં આ ખુશીના અવસરને,
મારા હોહો પર વ્યાપેલા સ્મિતને

જ્યારે તમે એકાંત ઈચ્છો છો અને તમારા મનની બહારની તરફ પડતી બધી જ બારીઓ સ્વેચ્છાએ બંધ કરીને કોઈ એક મનગમતો ખૂણો અપનાવો છો. ત્યાર બાદ ધીમે ધીમે બધો જ ઘોંઘાટ શમતો જાય છે- બહારનો અને ભીતરનો સુદ્ધા. તમે એ ઘડીએ ફક્ત તમારી જાત સાથે હો છો. કોઈ પણ ત્રીજી વ્યક્તિના સાથની તમને મોહતાજી હોતી નથી.

કાવ્યની શરુઆતમાં કવિયત્રી એવી જ કોઈક મહામૂલી ક્ષણોની વાત કરે છે. થોડીક એવી સાવ પોતીકી ક્ષણો મળે છે ને સ્મરણોનું ટોળું ધસમસતું આવીને નાયિકાને વીંટળાઈ વળે છે. નાયિકા 'સ્વ' સાથે ગોઈ માંડે છે. એ વિહર્યા કરે છે મનોવકાશમાં, જાણે હળવીફૂલ વાદળી!

અચાનક ક્યાંકથી એકાદું, હૃદયના અવાવરુ ખૂણે ધરબાઈને પડેલું કોક મીઠું સ્મરણ ટપ્પ દેતાંકને સપાટી પર આવી જાય છે અને નાયિકાના હોઠનો આકાર બીજનાં ચંદ્રમા જેવો થઈ જાય છે. એ મલકી ઉઠે છે. મ્હોરી ઉઠે છે. એ પણ અને એ પણમાં નાયિકા અને સાથે એનું સ્મિત.. બસ બીજું કશું જ નહીં.

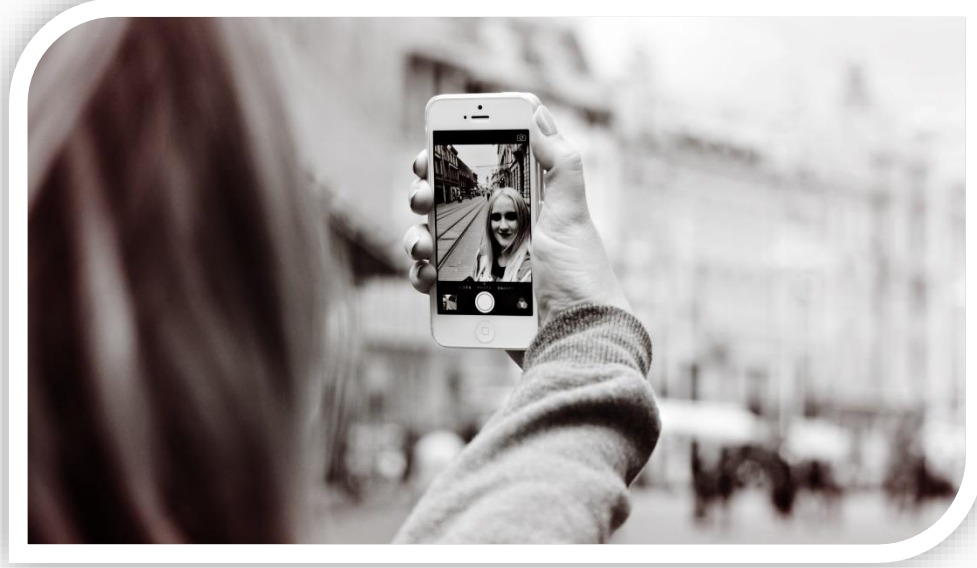
“અભી અભી આંખોસે ચલકર હોઠોં તક પહુંચી તુમ્હારી ખુશી.”

અત્યાર સુધી ખુશખુશાલ ચાલી આવેલું કાવ્ય હવે હળવેકથી કરવટ બદલે છે. કવિયત્રી લખે છે;

“લાવ સમાવી દઉ, મારા દિલના કેમેરામાં,
શું ખબર ફરી ક્યારે સ્મિત સાથે ભેટો થાય.”

નાયિકાને મનની બારીની પેલે પાર એની રાહ જોઈ રહેલી ભૈતિક દુનિયા યાદ આવી જાય છે. એને યાદ આવે છે કે આ એકાંતની, જાત સાથેનાં સંવાદની જાહોજહાલી વૃક્ષ પરથી ખરી પડેલા પારિજાત જેવી છે. ક્ષણિક..! ફરી એ જ દુન્યવી રીત, રિવાજો, જવાબદારીઓ, ફરજો એની રાહ જોઈ રહી છે.. જેમાં એનું પોતાનું કોઈ જ સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ નથી !

ત્યારે નાયિકાને પોતાને પ્રાપ્ત થયેલી આ અનન્ય ક્ષણને દિલના કેમેરામાં સમાવી લેવાની ઈચ્છા થઈ આવે છે.

“આ ક્ષણ મારી ને માત્ર મારી જ છે,
લાવ,
એને અંકિત કરી દઉં આજે
મારા સ્મૃતિપટ પર
મારો જ સેલ્ફી પાડીને..!”

શું ખબર ફરી ક્યારે સ્મિત સાથે ભેટો થાય! જાત સાથે ભેટો થાય! થાય કે કદાચ ન પણ થાય..! પણ આ ક્ષણ તો સુવાંગ મારી છે. માત્ર મારી. એ વિચારે છે કે આને હું સાચવી લઉં. ત્યારે નાયિકા આ ક્ષણને શાશ્વતી બનાવવા પોતાનું જ ‘સેલ્ફી’ પાડી લેવાની ઈચ્છા થાય છે. નાયિકા એ સ્મિતનો સેલ્ફી પાડી લે છે અને સ્મૃતિપટ પર એને કાયમને માટે સાચવી લે છે.

કોઈ મોટી મોટી વાતો નહિં, ભારેભરખમ શબ્દો નહિં, અવનવા કલ્પનો કે પ્રતિકોના ઢગલા નહિં. કેટલી સરળ અને સહજ અભિવ્યક્તિ. ‘સરળતામાં સુંદરતા’ કદાચ આને જ કહેવાય.

સાવ થોડાક શબ્દોમાં કવિયત્રીએ નાયિકાની ખુશીની અને વ્યથાની કથા કહી દીધી છે. ના જરાય આક્રોશ અને ના કોઈ ફરિયાદ, બસ પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર..

આજે ચારે તરફ જ્યાં કવિતામાં આધુનિકતા-આધુનિકતાની બૂમો ઉઠી રહી છે અને એ આધુનિકતાના નામ પર જે ‘સર્જન’ થઈ રહ્યું છે તે આપણી આંખો વાંચે તો છે પણ એમાંનું ઘણુંખરું હૃદય સુધી પહોંચતું નથી! અંગ્રેજી શબ્દોનો છૂટથી ઉપયોગ કરવાથી કે પછી ચિત્ર-વિચિત્ર પ્રતિકો યોજવાથી આધુનિકતા નથી આવતી. આધુનિકતા હોવી જોઈએ અભિવ્યક્તિમાં - વિચારોમાં - કૃતિના ભાવજગતમાં.

આશાબેન ‘સેલ્ફી’ જેવો વિષય લાવ્યા છે, જે સાંપ્રત સમયનું, આધુનિકતાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. એ શબ્દને, વિષયને એમણે સુપેરે નિભાવ્યો છે. આથી આ અછાંદસ કવિતા આધુનિકતાનું ઉત્તકૃષ્ટ ઉદાહરણ છે.

અસ્તુ.

લવ-ટૅક

- અનંત ગોહિલ

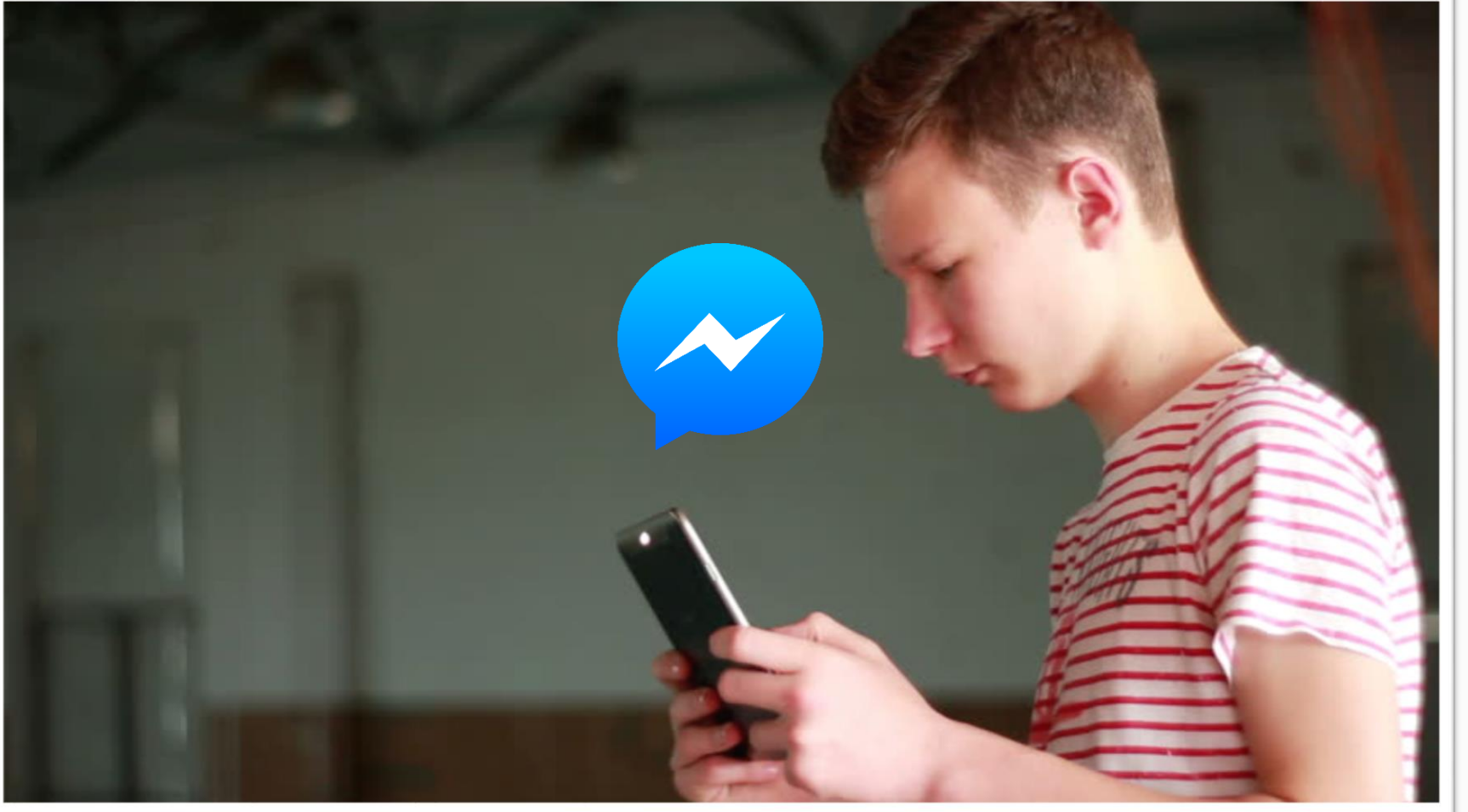
“એનું મગજ ચકરાઈ ઉઠ્યું હતું કે આખરે આ બધું થઈ શું રહ્યું છે એની લાઇફમાં? ઉત્સવી સાથે જ હતી કે એ પણ એના મનનો વહેમ હતો? એને કશું સમજાઈ રહ્યું નહોતું! કોણ જાણે કયા વિચારોના વમળમાં અટવાઈને પડ્યો હતો એ...”

પર્વ પરીખ, એક હોશિયાર, કુશળ અને હોનહાર વિદ્યાર્થી. મધ્યમ કદ-કાઠી અને સામાન્યથી સહેજ વધુ એવો દેખાવ. હમણાં જ બારમાં ધોરણની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થઈને કોલેજ લાઇફમાં પગ મુક્યો હતો. એનું સપનું ઓટોમોબાઇલ એન્જિન્યરિંગ કરીને પોતાની બ્રાન્ડનું એકદમ હાઈ-ફેસિલીટીવાળું ગેરેજ બનાવવાનું હતું, કે જ્યાં માત્ર લક્ઝ્યુરીયસ કારનું જ કામકાજ કરવાનું થાય. પોતાના સપનાઓ માટેની લાંબી ઉડાન ભરવા માટે હવે એણે કમર કસી લીધી હતી. જોત-જોતામાં ફર્સ્ટ સેમેસ્ટરની એક્ઝામ પણ આવી ગઈ અને પર્વની મહેનતથી એણે ઘણા સારા માર્ક્સ સાથે એ પરીક્ષા પાસ પણ કરી લીધી.

બધા છોકરાઓની જેમ એને પણ મનમાં ઈચ્છા રહેતી કે એની પણ એક ગર્લ-ફ્રેન્ડ હોય જેના સાથે એ ફરી શકે, પોતાની અંગત વાતો શેર કરી શકે, જેના સાથે એ રહે તો પોતે ‘કમ્ફર્ટેબલ’ ફીલ કરી શકે. આમ તો આવું થવું સ્વાભાવિક હતું કેમ કે હોર્મોનલ ઈમબેલેન્સને કારણે પુખ્તવયમાં ઓપોઝિટ પાત્ર પ્રત્યે આકર્ષણ ઉદભવે જ! પણ, હમણાં-હમણાંથી પર્વને બસ છોકરીઓના જ વિચારો આવતા રહેતા. કોણ હશે? કેવી હશે? દિવસ-રાત બસ એના એ જ વિચારો એનો પીછો છોડતા નહોતા.

થોડા દિવસો બાદ સવારે જ્યારે એ ઉઠ્યો ત્યારે તેના ફેસબુક એકાઉન્ટ પર એક નોટિફિકેશન હતી. કોઈ ઉત્સવી અમીન નામની છોકરીની એ રિક્વેસ્ટ હતી. પહેલા તો પર્વને થયું કે કોઈ ફેક એકાઉન્ટ હશે, પણ એની વોલ પર જતા એને અંદાજ આવી ગયો કે એ ફેક નથી, ઉલટાનું એને જાણવા મળ્યું કે આ એકાઉન્ટ હમણાં-હમણાં જ બન્યું છે. એમાં ઉત્સવીનો ફોટો દેખાતો હતો પણ એમાં માત્ર તેની પીઠ જ દેખાતી હતી, નદી તરફ મોં કરીને ઉભી રહેલી ઉત્સવીના વાળ સોનેરી ઝાંચવાળા દેખાઈ રહ્યા હતા. કંઈક વિચાર-વિમર્શ કર્યા બાદ પર્વે એક્સેપ્ટનું બટન દબાવી દીધું.

એ આખો દિવસ પર્વે રાહ જોઈ કે ઉત્સવી તરફથી પહેલા કોઈ મેસેજ આવે છે કે નહિ. એ આખો દિવસ એ કોલેજમાં પણ બેચેન રહ્યો, ચાલુ લેકચરે પણ એ થોડી-થોડી વારે મોબાઈલ ચેક કરતો રહ્યો. પણ આખા દિવસમાં ના તો એનો કોઈ મેસેજ આવ્યો, ના તો એ ઓનલાઈન દેખાઈ. પર્વે હિંમત કરીને રાત્રે સુતા પહેલા ખાલી ‘હાઈ..!’ લખીને મેસેજ કરી દીધો. એને ઘણી વાર સુધી રાહ જોઈ પણ પછી દિવસ દરમિયાનના થાક અને બેચેનીના લીધે એને ઊંઘ આવી ગઈ.

બીજા દિવસે એ જેવો ઉઠ્યો કે તરત તેણે મોબાઈલ તરફ નજર કરી અને એના આશ્ચર્ય વચ્ચે ઉત્સવીનો મેસેજ હતો. એણે રિપ્લાયમાં પર્વના 'હાઈ'ની સામે તેને 'હેલ્લો' કહ્યું હતું અને સાથે એક 'સ્માઈલી' પણ ઉમેર્યું હતું. એ દિવસ આખો પર્વનો મૂડ ખુબ જ સારો રહ્યો. એ દિવસે તો પર્વે સામેથી બે વાર એના મિત્રોને યા પીવડાવી! પણ, એ રાતના મેસેજ બાદ આખા દિવસ દરમિયાન ઉત્સવી ના તો ઓનલાઈન દેખાઈ કે ના તો એનો કોઈ મેસેજ આવ્યો. આ વખતે પર્વ એના વિશે જાણવા માટે કન્ટ્રોલ કરી શક્યો નહિ અને સાંજે જ એને મેસેજ કરી દીધો. પણ પરિણામ એ જ! રાત પહેલા ના તો એ ઓનલાઈન થઈ કે ના કોઈ મેસેજ! અસમંજસમાં પર્વને ક્યારે ઊંઘ આવી ગઈ એ પણ એને ખ્યાલ ના રહ્યો.

સવારે પર્વની નજર પડી તો એક મેસેજની નોટિફિકેશન તો હતી પણ રાત્રે સુતા પહેલા નેટ ઓફ કરવાનું ભૂલી જવાને કારણે એની સામે જ મોબાઈલ સ્વીચ-ઓફ થઈ ગયો. તરત જ પર્વે મોબાઈલને ચાર્જમાં લગાવ્યો અને ફોન ઓન કર્યો, પણ એટલો સમય તે એકદમ બેબાકળો થઈ ગયો હતો, જાણે કે કોઈએ તેનો શ્વાસ રૂંધી ના દીધો હોય! ફોન ઓન કરીને તરત જ તેણે મેસેજબોક્સ ખોલ્યું. ઉત્સવીનો જ મેસેજ હતો. એણે પોતાના વિશે થોડીક જાણકારી તો આપી હતી પણ બધી વાતો ગોળ-ગોળ હતી. સાથે સાથે તેણે એ પણ જણાવ્યું હતું કે દિવસ દરમિયાન એને કામ હોવાને લીધે તથા ઘરમાં પરમિશન ન હોવાના કારણે એ બસ રાત્રે જ મેસેજ કરી શકશે. આ વાંચી પર્વને એક રીતે તો ધરપત થઈ કે આખો દિવસ ભલે ના થઈ શકે પણ રાત્રે તો મેસેજ કરશે જ ને!

બસ પછી તો રાત્રે સુતા પહેલા પર્વ આખા દિવસની બધી વાતો એ નાનકડા મેસેજબોક્સમાં ઠાલવી દેતો અને સવારે ઉઠીને મોબાઈલ લેવા માટે જાણે કે એ બેબાકળો જ બની જતો. જ્યારે એ ઉત્સવીનો મેસેજ વાંચી લેતો ત્યારે જ તેને ચેન પડતું. એનો સ્વભાવ ચીડિયો થઈ ગયો હતો. એનામાં મૂડ-સ્વીંગ થવાના શરૂ થઈ ગયા હતા. શરૂ-શરૂમાં એકાદ-બે અઠવાડિયા તો આવું ચાલ્યું પણ હવે પર્વ એના સાથે આખો દિવસ વાત કરવા- એને જોવા માટે અને એને મળવા માટે અધીરો બન્યો હતો. એ રાત્રે એને નક્કી કર્યું કે આજે ઉત્સવીને ઓનલાઈન મળીને સરપ્રાઈઝ આપશે. એ આખી રાત જાગીને એણે ઉત્સવીનો વેઈટ કર્યો પણ એ રાત્રે એ ઓનલાઈન ના થઈ. વહેલી સવારે પાંચ વાગ્યે પર્વની આંખો લાગી અને સવારના ૯ વાગ્યે આંખ ખુલી ત્યારે ઉત્સવીનો મેસેજ જોઈ એને પોતે સુઈ ગયો તેના પર ખુબ ગુસ્સો આવ્યો કે જો થોડી વાર જાગ્યો હોત તો ઉત્સવી સાથે વાત કરવા મળી જાત. એ પછી બે-ત્રણ દિવસ એણે આવું કરી જોયું પણ દર વખતે એને ઊંઘ આવી જાય એ જ સમયે ઉત્સવીનો મેસેજ આવેલો હોય!

પર્વના મગજમાં હવે થોડી શંકા ઉઠવા લાગી હતી કે ખરેખર શું થઈ રહ્યું છે? ઉત્સવીના અસ્તિત્વ વિશે એના મનમાં વિચારો ઉઠવા લાગ્યા હતા. એણે ઉત્સવીએ બતાવેલા એડ્રેસ પર પણ સર્ચ કરી જોયું ત્યાં એવા નામનો ફ્લેટ અવશ્ય હતો પણ ઉત્સવી કરીને કોઈ છોકરી નહોતી! એ પછી તો પર્વે એના આઈ.ટી.માં અભ્યાસ કરતા મિત્રને એનું એકાઉન્ટ હેક કરીને એના વિશે માહિતી મેળવવા કહ્યું. બે દિવસ પછી કિશને જે વાત કહી એ વાત સાંભળી પર્વના પગ પાસે કોઈએ બોમ્બ-વિસ્ફોટ કર્યો હોય એવો આંચકો લાગ્યો તેને!

પર્વ વિચારતો હતો કે જો ઉત્સવીએ કરેલા મેસેજ મારા જ ફોનમાંથી થયા હોય તો શું ઉત્સવી ખરેખરમાં છે કે ખાલી મારી કલ્પના છે? તો શું હું જ ખુદને મેસેજ કરતો હતો? અરે પણ એવું કઈ રીતના શક્ય બને? કોઈ કેમિકલ લોચો તો નથી થઈ રહ્યોને મારા મગજમાં? કોઈ મારા પર કોઈ કાળો જાદુ તો નથી કરી દીધો ને? શું હું જે આ પ્રેમભરી વાતો કરતો હતો એ હું જ ખુદને કરતો હતો? વિચારોના વંટોળમાં અટવાઈ ગયો હતો તે, જેમાંથી સત્યની કેડી શોધવી ખૂબ જ અઘરી હતી!

એ પછીના દિવસોમાં એ હિંમત કરીને એક મનોચિકિત્સકને મળવા ગયો. એની બધી વાત સાંભળ્યા પછી ડોક્ટરએ એને સલાહ આપી કે એ ‘સિઝોઅફ્રેક્ટિવ ડિસઓર્ડર’થી પીડાય છે. આ રોગ કયા કારણોથી થાય છે એનું કોઈ સ્પેસિફિક કારણ નથી મળ્યું હજુ સુધી પણ, અમુક દવાઓ સાથે આ રોગને નાથી શકાય છે. એ સાથે જ એની ટ્રીટમેન્ટ શરૂ થઈ, રીહેબિલીટેટ થઈને પુરા બે વર્ષ બાદ એ સંપૂર્ણ સાજો થઈ ગયો હતો.

અને એક દિવસ સવારે જ્યારે એ ઊઠે છે ત્યારે એના મોબાઈલમાં એક મેસેજ હોય છે. અને જેવો એ મેસેજ વાંચે છે એનું હૃદય ત્યાં જ થંભી જાય છે. મોબાઈલ હાથમાંથી પડી જાય છે. મેસેજમાં લખ્યું હોય છે, ‘હાઈ પર્વ..’ અને મોકલનારનું નામ હોય છે, ‘ઉત્સવી અમીન’...

વિચાર-વંટોળ

- રાજુલા શાહ

કૃષ્ણની વાત આવે ત્યારે એક વિરાટ વ્યક્તિત્વ આંખ સામે આવીને ઊભુ રહે છે. કેટલા બધા રંગો કૃષ્ણ પોતાની અંદર સમાવીને બેઠા છે. કૃષ્ણએ સતત સ્વીકાર કર્યો છે. પ્રેમનો, નફરતનો, પરિસ્થિતિનો. દરેક વાતનો, દરેકના વર્તનનો, દરેકના સ્વભાવનો. પળે પળે એણે રંગ બદલ્યા છે. સંજોગ અનુસાર જીવ્યા છે એ. એ લડ્યા છે દરેક સંજોગોમા. એમણે પ્રેમ કર્યો છે, એમણે જવાબદારીઓ નિભાવી છે, એમણે પોતાના વચનોનું માન જાળવ્યું છે, તો એમણે જ નિયમો પણ તોડ્યા છે. આજે એ ભગવાન તરીકે પણ પૂજાય છે અને બાળગોપાલ તરીકે સૌના દિલમાં પણ વસે છે. એ એટલો જ પોતીકો છેને છતાં એના દિલ સુધી કોણ પહોંચી શક્યું છે આજ સુધી? એક માણસને આપણે આજે ઇશ્વર બનાવીને આજે પૂજીએ છે પણ એ એ જ ઇશ્વરના માણસાઈ મૂલ્યોને આજે આપણે કેમ ભુલી ગયા છીએ?

કૃષ્ણનો જન્મ જ સંઘર્ષને સાથે લઈને થયો હતો. એણે એની પાલક માતાને એટલી હદે સ્વીકારી કે આજે એનું નામ યશોદાનંદન પણ કહેવાય છે ને છતાં વખત આવ્યે મા-બાપને જેલમાથી છોડાવીને એનું કર્તવ્ય પુર્ણ કરે છે. ગોવર્ધન પર્વત ટચલી આંગળીએ ઉપાડી લેતા કનૈયા જ બે હાથે વાંસળી પકડીને કેવા સુર રેલાવે છે. ને રાધાનો પ્રેમ. કૃષ્ણના હૃદયની આરપાર જો કોઈ જઈ શક્યુ હોય તો એ રાધાજી. એ પ્રેમ કેટલી ઉત્કૃષ્ટ કોટિનો હશે કે આજે સદીઓ પછી પણ રાધા-કૃષ્ણનું નામ 'સાથે' લેવાય છે. અને આટલો પ્રેમ, સ્નેહ મળવા છતાં કૃષ્ણ વખત આવ્યે બધું જ પાછળ છોડીને જતા રહે છે. શા માટે? એમની અંદરના ઇશ્વર માટે કદાચ આ મિથ્યા મોહ હશે પણ એ તો મનુષ્ય થઈને જીવેલા ને? એ પણ, એ છુટ્યાંની વેળા એમને કેટલી પીડા આપી ગઈ હશે..! એમનું માનવીય મન કેટલું તડપી

ઊઠ્યું હશે ને તેમ છતાં પણ એમણે પાછું વાળીને જિંદગીભર જોયું નથી. શું કામ? અસુરોનો નાશ કરે છે. રણ છોડીને ભાગી પણ જાય છે. યુધ્ધનો આદેશ આપે છે અને યુધ્ધ રોકવાના છેલ્લા પ્રયત્નો પણ એ જ કરે છે. રણભૂમિની વચ્ચેવચ્ચ અર્જુનને ગીતા સંભળાવે છે. પોતાની પ્રતિજ્ઞા ભૂલીને પણ પૈડું હાથમાં લઈ દોડી નીકળે છે. કેટલા અઘરા છે ને કૃષ્ણને સમજવા..!

ના, જો સમજવા ઇચ્છીએ તો ગળે ઉતરી જાય એટલા સાચા છે કૃષ્ણ. એમણે હંમેશા સમય અને સંજોગને માન આપ્યું છે. એમણે જ કહ્યું છે સમયથી આગળ અને નસીબથી વધુ ના આજ સુધી કોઈને કશું મળ્યું છે ના કોઈ દિવસ મળશે. આ એક જ વાક્યમાં આખો સાર આવી જાય છે જીવનનો. આપણે કેટલા ઝઝુમતા હોઈએ છે સંજોગોને આપણી તરફેણમાં ફેરવવાં માટે. ને છેવટે મળે છે શું? જો ધાર્યું મળ્યું તો મહેનત અને ના મળ્યું તો નસીબ. પણ ના, એવું નથી હોતું. પુરુષાર્થ દરેક વખતે જરૂરી હોય જ છે. માત્ર નસીબને સહારે જિંદગી જીવવાવાળાનાં હાથમાં તો છેલ્લે જિંદગી પણ રહેતી નથી. કૃષ્ણએ હંમેશા કર્મ કર્યું છે. જે તે પરિસ્થિતિ અનુસાર એમણે પોતાના નિયમો તોડ્યા છે, મરોડ્યા છે. પણ એમણે ક્યારેય ફળની ઇચ્છા રાખી નથી. એ હંમેશા પોતાનો રોલ નિભાવીને ત્યાંથી આગળ ચાલી નીકળ્યા છે અને એનું શું પરિણામ આવ્યું કે આવશે એની ચિંતા એમણે કરી નથી. પોતાના કર્મમાં એ પુરેપુરા કર્તવ્યનિષ્ઠ રહ્યાં છે. આપણે જ્યારે કોઈ બાબતોમાં નસીબને દોષ દઈને નાસીપાસ થઈને હારી જતા હોઈએ છીએ ત્યારે આ વાત ખાસ સમજવા જેવી છે.

વિચારવા જેવી વાત એ છે કે કૃષ્ણ આપણને એના દરેક સ્વરૂપે ગમે છે. એનું બાળસ્વરૂપ પણ આપણને સ્વિકાર્ય છે તો પ્રેમલીલા કરતા ગોવાળિયા પણ આપણને સ્વિકાર્ય છે. એની સામે આપણે ભગવાન માનીને મસ્તક નમાવીએ છીએ તો એક દોસ્ત માનીને એને ખીજાય પણ લઈએ છીએ. એની દોસ્તીની, એના પ્રેમની, એની મમતાની, એની નિખાલસતાની, એની ધર્મપરાયણતાની ને એની કર્મનિષ્ઠાની કેટકેટલી મિશાલો અપાય છે. કોઈ ભગવાન એના આટલા અલગ અલગ સ્વરૂપે ભાગ્યે જ પૂજનિય હશે આખા વિશ્વમાં. એ જે હાથે વાંસળી વગાડી શકે છે અને એ જ હાથે શંખ કુંકી શકે છે. પણ એ સમજાવે છે કે એકવાર જો હાથ શંખ કુંકવા ઊઠશે તો પછી એ હાથમાં તમે ક્યારેય વાંસળી ધારણ નહીં કરી શકો. તમે જે સ્વિકારો છો એ જ તમારી નિયતિ બને છે અને તમારે એની સાથે જ જીવનભર જોડાયેલા રહેવાનું છે. બની શકે તમે જે સ્વિકારો એ તમને પ્રેય ન પણ હોય પણ હા, એ શ્રેય તો ચોક્કસ હોવું જ જોઈએ. શ્રેય અને પ્રેયની પસંદગી ક્યારે કરવી એ પણ તો આ ગોવિંદ જ શીખવાડે છે ને.

શ્રીકૃષ્ણનું વ્યક્તિત્વ એટલું તો વિરાટ છે કે આપણે એમાથી થોડા ઘણા ગુણો પણ કેળવી લઈએ તો આપણો બેડો પાર થઈ જાય. એ પૂર્ણપુરુષોત્તમ કહેવાયા છે. એ પોતે જ સ્વયંમાં પુર્ણ છે. એમનો દરેક પરિસ્થિતિનો સંપુર્ણ સ્વીકાર જ એમને પૂર્ણ બનાવે છે. આ પરમ સ્વીકાર જ જિંદગીનું સૌથી મોટું રહસ્ય છે. જે છે એનો સ્વિકાર અને જે નથી એનો પણ સ્વીકાર..!

Knowtamin

- વિરલ જોશી

Know Our Planets

(Source :- Internet)

દર વર્ષે 'ચંદ્ર' એ 'પૃથ્વી'થી ૩.૫ સેમી દૂર ખસતો જાય છે

જો તમે 'શનિ' ગ્રહને આખો પાણીમાં મૂકી શકો, તો એ પાણીમાં ડૂબે નહીં, પણ તરે

'ગુરુ' ગ્રહ એટલો મોટો છે કે, આખી સૂર્યમાળાના એની સિવાયના આઠ ગ્રહોનું બમણું પણ એના એક કરતા ઓછું થાય

'યુરેનસ' પર ૪૨ વર્ષ દિવસ અને ૪૨ વર્ષ રાત હોય છે

'નેપ્ચ્યુન' પહેલોવહેલો એવો ગ્રહ છે કે, જે અવકાશીય સંશોધનો (ASTRONOMICAL OBSERVATIONS) થી નહીં, પણ ફક્ત ગાણિતિક પ્રક્રિયા (MATHEMATICAL CALCULATIONS) થી શોધાયો હોય

'શુક્ર' એક જ એવો ગ્રહ છે કે, જે ઘડિયાળના કાંટાની દિશામાં (CLOCKWISE) ભ્રમણ કરે છે (અન્ય બધા ગ્રહો ANTI-CLOCKWISE ભ્રમણ કરે છે)

'મંગળ' ગ્રહની સપાટી પરના 'IRON OXIDE' ને લીધે જ, એ લાલ દેખાય છે

ગુલાબજી

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

કોઈ એક દિનમાં સુખી થાતું હશે કોને ખબર,
મેં એ જોયું કોઈક એક દિનમાં દુઃખી થઈ જાય છે.

સાંજના લગભગ સાત વાગ્યા હશે. ઓફિસો ધીમેધીમે ખાલી થઈ રહી હતી અને ઘર ભરાઈ રહ્યા હતા. રોડ પરની ટ્રાફિકને ઓછી કરવા પોલીસો ખડેપગે ફરજ નિભાવતા હતા. રસોડાઓમાંથી સુગંધ બહાર સુધી ફેલાઈ રહી હતી. ‘કસબ’ ટી-સ્ટોલ પાસે એક મોંઘી ગાડી આવીને ઉભી રહી. ગાડીનો કાય નીચે ઉતર્યો. ડ્રાઈવર-સીટ પર બેઠેલા એક સોફિસ્ટિકેટેડ લાગતા માણસે સ્ટોલ તરફ એક સવાલ ફેંક્યો,

“આરોહી ઓડીટોરીયમ કઈ બાજુથી જવાય?”

બેંચ પર બેસીને ઠંડીમાં આદુવાળી ચાની મજા લેતા રસિયાઓએ પાછળ જોયું. એમાંથી એકે જવાબ આપ્યો,

“અહીંયાથી આગળ ચોકડીએથી લેફ્ટ. ત્યાંથી ત્રીજા સર્કલથી રાઈટ. ત્યાંથી આગળ જશો તો એક કિલોમીટર આગળ એસઈઆઈ બેંક આવશે. એનથી થોડા આગળ પાટિયું મારેલું હશે આરોહીનું. પંદર મિનીટ લાગશે.”

“થેંક યુ...” કહીને એ ભાઈ અટકી ગયા. એમને પેલો ચહેરો કંઈક જાણીતો લાગ્યો. થોડું યાદ કરીને એ પાછા બોલ્યા, “અરે તમે સોહન તો નહીં?”

“હા. તમે? તમને કેમ ખબર?”

“હું આકાશ. સાધના સ્કૂલ, આણંદ. મેટ્રિક. યાદ આવ્યું સોહનીયા કે ભૂલી ગયો દોસ્તારને?”

સોહન પોતાના જુના દોસ્તને ઓળખવામાં થોડો ધીમો પડ્યો. આ બાજુ આકાશને એક ‘ક્લિનિકલ મીટ’ માટે આરોહી ઓડીટોરીયમમાં જવાનું મોડું થતું હતું.

“સોહન. બેસી જા ગાડીમાં. ફી જ છો ને? કંઈ કામ નથી ને?”

સોહને થોડું વિચાર્યું અને દરવાજો ખોલી એની બાજુમાં ગોઠવાયો. એના જીવનનો આવી મોંઘી ગાડીમાં બેસવાનો પહેલવહેલો અનુભવ હતો. એ થોડું અન-કમ્ફર્ટેબલ ફિલ કરતો રહ્યો. ત્યાં આકાશે વાત ચાલુ કરી,

“અલ્યા કોઈ મળતું જ નથી મેટ્રિક પછી તો. બધા અલગ પડી ગયા. આજ તું મળ્યો એટલા વર્ષ પછી. બોલ બાકી શું ચાલે છે?”

“બસ કારકુની. એક કંપની છે અહીં ભાવનગરમાં. ત્રણ વર્ષથી અહીં જ છું. એ પહેલા નડિયાદ જ હતો. તું?” સોહમ હજી કમ્ફર્ટ થવાની કોશિશ કરતો હતો.

“હું તો રાજકોટમાં એક હોસ્પિટલ નાખીને બેઠો છું. ‘વિશ્વા મોમકેર’. રાજકોટમાં ચોથા ભાગની ડીલીવરી હું એકલો જ કરાવું છું. હહહ... એટલે જ અહીંયા આવ્યો છું. અલગ અલગ સિટીમાં હોય છે દર વખત મિટિંગ. આ વખતે સારું થયું કે ભાવનગરમાં રાખી. નસીબમાં આપણું મળવાનું લખ્યું હશે.”

“લાઈફ સેટ એમ ને?”

“હા. તારી પણ થઈ શકી હોત, જો તે મેટ્રિક પછી ભણવાનું બંધ ના કરી દીધું હોત. તું તો ગયો એ ગયો, પછી દેખાયો જ નહીં.”

“મારી લાઈફ સેટ જ છે. ઓછું કમાવ છું અને ઓછું વાપરું છું. ખુશ છું હું મારી લાઈફમાં ઓલઓવર. મને કોઈ અફસોસ નથી કે હું ભણતો ઉઠી ગયો.” સોહમ એકશ્વાસે બોલી ગયો.

“પણ તારા જેવો હોનહાર છોકરો અને મારો દોસ્ત આમ કેપેબીલીટી હોવા છતાં આમ અચાનક બધું પડતું મેલી દે, તો સ્વાભાવિક છે, દુઃખ થાય.”

“પણ મને દુઃખ નથી સ્હેજ પણ. ત્યારે મેં જે કર્યું, એ સમયની માંગ હતી. મારા પપ્પા એક્સ્પાઈર્ડ થઈ ગયા હતા અને આખા ઘરની જવાબદારી મારા એકલા માથે હતી. નાની ત્રણ બહેન હતી. મમ્મી થોડા કંઈ બહાર કમાવા જાત?”

“જવાબદારી હતી નહીં, તે મોટા ઉપાડે લીધી હતી. ને મમ્મી શું કામ કમાવા ના જાય? એ ઘરઘરના કામ કરીને ઘર કેમ ચલાવી ના શકે? આખરે સંતાનોની જવાબદારી કોના માથે હોય છે? માબાપ નહીં કરે તો કોણ કરશે?”

“સંતાનોની પણ કંઈક જવાબદારી હોય ને ભાઈ માબાપ પ્રત્યે. પપ્પાને એટેક આવ્યો, તરત હું નીકળી ગયો હતો હોસ્ટેલથી ઘરે જવા. ત્યાં ગયો ત્યાં સુધીમાં પપ્પા ઓફ થઈ ગયા હતા. મમ્મી સાવ ભાંગી પડ્યા હતા, પણ એમને હિંમત રહી હું હતો એટલે. નાની બહેનો પણ બહુ રડતી હતી. હું પપ્પા તો જતા રહ્યા, પણ એ ચારેયની જિંદગી હવે મારા માથે હતી. ને હું ઘરનો એકનો એક પુરુષ હતો. ભલે નાનો હતો, પણ હવે મારે જ બધું સંભાળવાનું હતું. એક ક્ષણમાં ઘણો ‘મોટો’ થઈ ગયો હોય એવું મને લાગ્યું.”

“તમે જ્યારે ઈમોશનલ થઈ જાવ ને આમ, ત્યારે તમારી પ્રોગ્રેસ જ અટકી જાય દોસ્ત. એ કંઈ એવી મોટી સિચ્યુએશન નહોતી. મારે પણ એવું થયું હતું. હું ફાઈનલ યર એમ.બી.બી.એસ. માં હતો, ત્યારે મમ્મીપપ્પાની બાઈકનું એક્સીડન્ટ થયું હતું. પપ્પા તો ઓન ધ સ્પોટ. મમ્મીને મગજમાં ઈજા થઈ, ત્યારથી એ ગાંડા જેવા થઈ ગયા હતા. છતાંય હું હિંમત ન્હોતો હાર્યો. મેં ફાઈનલ યર પૂરું કર્યું અને ઇન્ટર્નશીપ પછી ગાયનેકમાં એડમીશન પણ લીધું. હું તો એકનું એક સંતાન હતો. મમ્મીની જવાબદારી મારા પર જ હતી. પણ છતાંય મેં મનમાં લીધું નહીં એવું બધું. મમ્મીને જેમ કરવું હોય, જેમ જીવવું હોય એમ જીવે. આપણે શું? મારા એક ટ્યુશનના સાહેબે મને એક વાક્ય કીધું હતું, એ મેં ગાંઠ વાળીને બાંધી રાખ્યું છે, ‘બી સેલ્ફીશ ઇન યોર લાઈફ, એટલીસ્ટ ઇન એજ્યુકેશન.’ કોઈના લીધે આપણે આપણું કંઈ બગાડવાનું નહીં દોસ્ત. અત્યારે જો રાજકોટમાં મોટો બંગલો છે અને ઘરની મોટી હોસ્પિટલ છે. બધું જ છે મારી પાસે. એ ટાઇમ પર હું પણ તારી જેમ ભાવનાઓમાં વહી ગયો હોત તો? તો આમાંનું કંઈ પણ ના હોત. હું પણ તારી જેમ કારકુની કરતો હોત.” આકાશ ગર્વથી બોલી ગયો.

સોહમ એની સામે જ જોતો રહી ગયો. માંડમાંડ એનો ચહેરો ઓળખ્યો હતો એ એનો. પણ હવે એની વાતો પરથી એને સાવ ઓળખતો જ ના હોય, એવું લાગ્યું. એ કંઈ બોલ્યો નહીં. ઓડીટોરીયમ આવી ગયું. ડૉ આકાશે સ્ટેજ પર સ્થાન ગ્રહણ કર્યું. એક સ્પીચ પણ આપી. પણ સોહમનું ધ્યાન નહોતું એમાં.

પ્રોગ્રામ પછી સોહમ આકાશને પરાણે ઘરે લઈ ગયો. નાનો એવો ફ્લેટ હતો. બે બેડરૂમ-હોલ-કિચન. જઈને મમ્મીને પગે લાગ્યો. એણે પોતાના જુના મિત્રની ઓળખાણ કરાવી. એની પત્નીએ બન્નેને પાણી આપ્યું. દીકરો-દીકરી આવીને એના ખોળામાં બેસી ગયા. પછી બધા સાથે જમવા બેઠા. જમીને થોડીવાર રહીને દસેક વાગ્યે એ નીકળી ગયો.

સોહમના ઘરે વિતાવેલી એક કલાકથી આકાશના વિચારોમાં ઘણો ફરક પડી ગયો. વિચારોમાં ને વિચારોમાં ઘર આવી પણ ગયું. મોડી રાત થઈ ચુકી હતી. પાર્કિંગમાં જ ગાડી પાર્ક કરીને પોતાની પાસે રહેલી ચાવીથી દરવાજો ખોલી અંદર આવ્યો. પત્ની અને બાળકો સુઈ ગયા હતા. ઠંડુ થઈ ગયેલું જમવાનું એણે માઈક્રો-ઓવનમાં ગરમ કરવા મુક્યું અને ડ્રોઅરમાંથી પાવરબેક કાઢી પોતાનો 'ડેડ' થઈ ગયેલો મોબાઈલ એની સાથે જોડ્યો. પાણીનો ઝાસ ભરી ડાઈનીંગ ટેબલ પર બેઠો અને મેસેજીસ ચેક કરવા બેઠો. ઓવનમાંથી ખાવાનું બહાર કાઢ્યું અને થોડું જમ્યો હશે, ત્યાં સિસ્ટરનો કોલ આવ્યો.

“સર. તમે આવી ગયા રાજકોટ? પેન્ડીંગ પેશન્ટ્સ છે. એક પેશન્ટને ડીલીવરી પેઈન સ્ટાર્ટ થઈ ગયો છે. જો તમે આવી શકો એમ હોય તો હું એમને બોલાવી લઉં...”

“અમ્મ..” આકાશ વિચારતો રહ્યો. આઉટહાઉસમાંથી એના મમ્મીનો ગાંડા કાઢવાનો અવાજ આવતો હતો.

“નહી. હું નહીં આવી શકું. ડૉ ભાવિનને ફોન કરીને બોલાવી લ્યો. એ આવી જશે. અથવા તો ડૉ નાયડુને.”

આકાશથી બોલાઈ ગયું અને એના પગ બેડરૂમ તરફ ઉપડવા લાગ્યા. પોતાની પત્નીની મીંચેલી આંખો તરફ જોઈને એ ટીકરીના કપાળ પર થોડીવાર હાથ ફેરવતા રહ્યો.. પછી પત્નીના ગાલ પર હાથ પસવારી આઉટહાઉસમાં ગયો અને મમ્મીના ખોળામાં માથું રાખીને ખૂબ રડ્યો. મમ્મીનો હસવાનો અવાજ ચાલુ જ હતો. ધીમે-ધીમે એ બંધ થઈ ગયો અને આંસુની ધાર થઈ.

સામે રાખેલો એમના પપ્પાના ફોટામાં રહેલી સીરીયસનેસ એક સ્માઈલમાં બદલાતી જતી હોય, એવું એ અનુભવતો રહ્યો. અંધારું ઓલવાઈ ગયું હતું. સૂરજ ઉગી ગયો હતો.

SHUT DOWN

આપણે જે જોઈતું છે, એ બધું મળી ગયા પછી પણ આપણે ક્યારેક કોઈ સાથેની કમ્પેરીઝનમાં એનો આનંદ લઈ શકતા નથી. ‘સુખી હોવું’ અને ‘દુઃખી થવું’ – બે વચ્ચે ક્યારેક એક નાના પ્રસંગ જેટલી જ દૂરી હોય છે. ક્યારેક મોડી-મોડી ખબર પડે છે કે, જે લાઈફ આપણે પસંદ કરી છે, એ લાઈફ આપણી પસંદગીની છે જ નહીં.

(શીર્ષકપંક્તિ : મરીઝ)

ખુલ્લાદ્વાર – જિંદગી.કોમ

- ઉમા પરમાર

“આઈના મુજસે મેરી પહેલી સી સૂરત માંગે,
મેરે અપને મેરે હોને કી નિશાની માંગે”

એક ઝરમર વરસતી સાંજે ચા પીતા-પીતા, તલત અઝીઝના કંઠે ગવાયેલ આ અદ્ભુત ગીત સાંભળવા મહ્યું અને ચાની ચૂસકી વચ્ચે મન વિચારે ચઢ્યું. જિંદગી જ્યારે માણસને આઈનો બતાવે ત્યારે શું થાય?

માણસ પોતાનું સાચું પ્રતિબિંબ જોવાથી ડરે છે. એ જોવા નથી માંગતો કે સામે ઉભેલ વ્યક્તિ બીજું કોઈ નહિ પરંતુ એ જ છે. શું કામ આપણે આટલા બધા આડંબર સાથે જીવીએ છીએ? કે ખરી જિંદગી શું છે તે જોઈ નથી શકતા, માણી નથી શકતા કે જીવી નથી શકતા? દરેક જણ લગભગ ખુલીને જીવવાનું ભૂલી ગયું છે. દંભ કે શો-ઓફ વગરની જિંદગીની આપણને હવે આદત નથી રહી.

આજે દરેક વ્યક્તિને પોતે જોવા છીએ તેવા રહેવામાં રસ નથી, પણ એને બીજાને જોવા ગમે છે તેવા બનવામાં રસ છે અને લોકોની પસંદનું શું છે? એ તો બદલાતી રહે છે.

અને તેથી જ માણસે પોતીકાપણું, ‘સ્વ’ને જાળવી રાખવાની જરૂર છે. જોવા છો તેવા પહેલા ખુદને સ્વીકારો, તો બીજા આપોઆપ તમને સ્વીકારશે. અહીં ગમે તે કહો પણ, દંભનો મેકઅપ લાંબો સમય ટકતો નથી. આવા બધા થપેડા પાછળ સાચી વ્યક્તિનો ચહેરો અને અંતરની સુંદરતા ઢંકાઈ જાય છે. જેથી તમે, જે ખરેખર તમે છો તે ઉભરીને લોકો સમક્ષ આવતા જ નથી. બીજાને છેતરતા આપણે, સૌથી પહેલા તો પોતાને જ છેતરીએ છીએ. આ પોતાને કરેલો એક અન્યાય જ છે ને!

તમારી, જ્યાં સુધી તમારી જાત સાથે મુલાકાત ન થાય ત્યાં સુધી બીજા તમને ઓળખી શકતા નથી. આમ જ સાચી જિંદગી પણ જીવાતી નથી અને તેથી એને માણવાની ક્ષણોથી તમે આપોઆપ દૂર થતા જાવ છો. આપણી જાતને બીજા માટે બદલીને, લોકોને ગમે છે તે રીતે શું કામ રહેવું અને કરવું જોઈએ? જીવવા માટેની પહેલી શરત તો એ જ છે કે તમે જેવા છો તેવા જ રહો. હા, સમય અને પરિસ્થિતિ મુજબ ક્યારેક આપણે પોતાનામાં પોઝીટીવ બદલાવ લાવીએ તેનો વાંધો નહિ પરંતુ ધરમૂળથી જાતને બદલી કાઢવું એ આપણા જ જીવન સાથેની છેતરપીંડી છે.

આજકાલ સાચી લાગણી, સંવેદનાઓ, સંબંધો બધું જ ટચુકડી હથેળીમાં સમાઈ જાય છે અને આપણે માનવીય સંબંધોની મધુરતા માણવાથી વંચિત રહી જઈએ છીએ. આમ પણ જિંદગી આપણા ધારવા મુજબ તો ચાલતી નથી. તો શું કામ દરેક પળને આપણે જે રીતે જીવવા માંગીએ છે તેમ નથી જીવતા? હંમેશા કોઈને કોઈ ડર હેઠળ જીવવું, એ જાણે આપણને કોઠે પડી ગયું છે. અને આમાંથી સર્જાય છે એક એવો માણસ જે ખરી જિંદગીથી દૂર છે અને બનાવટી અથવા તો કહેવાતી સુખ સુવિધાવાળી જિંદગીની નજીક છે અને આપણે ક્યારેય એમ પણ નથી વિચારતા કે આવી જિંદગી સાધનપૂર્ણ છે, નહિ કે સુખપૂર્ણ. ભૌતિક સુવિધાને સુખ માની લેવાની ભૂલ આપણે અનાયાસે કરી લઈએ છીએ.

પરંતુ, જિંદગી જીવવાની ખરી મજા જ એમાં છે કે તમે એને પૂરી સચ્ચાઈથી જીવી જાણો. એ જે રીતે વહે છે તેના ઢાળમાં ઢળીને વહો. તે જ સાચું જીવન છે. આપણે જિંદગીને બદલી દેવાના ઈરાદાથી આપણી જાતને જ બદલી નાખીએ છીએ અને એમાં 'બાવાના બેઉ બગડ્યા'ની જેમ આપણી પોતીકી ઓળખ પણ ગુમાવીએ છીએ અને ખુબસુરત જિંદગીનો SCENARIO પણ બદલાઈ જાય છે.

અંતે એ જ લોકો એવું કહે છે કે, "અરે! આ તો કેટલી બદલાઈ ગઈ છે, પહેલા તો આવી નહોતી!" લોકોને કંઈ પણ કહેવાનો ચાન્સ આપતા પહેલા આપણી જિંદગીને એવી રીતે જીવીએ કે લોકો જોતા રહી જાય. મન ભરીને માણવાનું નામ જિંદગી! હસવું, રડવું, પ્રેમ, ક્રોધ, ઈર્ષ્યા, દયા, માયા, કડુણા વગેરે જેવા કઈ કેટલાયે ભાવોથી ભરેલી છે જિંદગી. પણ નિશંકપણે સરળતા અને પ્રેમનો ભાવ તમને જે ખુશી આપે છે તે જ છે સાચું જીવન !

‘પંખ’ની
ઉડાનમાં
સહભાગી પાંખો
યાજ્ઞિક વધાસિયા
મનોરી શાહ
અનંત ગોહિલ
વિરલ જોશી
કેચુર દુધાત

સહૃદય આભાર
તેજસ દવે
રાજુલ ભાનુશાલી
મીરા જોશી
રાજુલા શાહ
સ્પર્શ હાર્દિક
ઉમા પરમાર
હોઝેફા અગવન

અમારી સાથે ઉડવાના આકાશી માર્ગો

 pankhemagazine@gmail.com

 <http://www.facebook.com/pankhemagazine>

 +919904918168

 https://twitter.com/pankh_emagazine

 <https://www.youtube.com/channel/UCakmCpwf4oF2ZICI-YPIVDg>

 https://www.instagram.com/pankh_emagazine/

